Tweemaandelijks tijdschrift
29ste jaargang 1998/6 (174)
november-december

HORIZON taal

Taalhoffelijkheid

Buren begrijpen elkaar

Een avontuurlijke reis

zondag 8 november 1998
21.00 u.
Esperanto op televisie
VPRO - Ned. 3

ISSN 0772-540 X   Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Contactadressen van groepen

AALST *La Pioniro*, H. Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
ALKMAAR Hans ten Hagen, Middenweg 587, NL-1704 BH Heerhugowaard, tel.: (072) 571 79 18.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tel.: (0546) 819403.
ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00. — *Progressief Esperanto Forum*, Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 86 02.
BEVERWIJK *Stelrondo* Rob Moerbeek, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tel.: (050) 35 49 35.
BRUSSEL H. Falck, Eikenlaan 7, B-1640 St.-Genesius-Rode, tel.: (02) 358 42 14.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77. — (TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tel.: (070) 366 65 47.
DEN HELDER Esperanto-klubo Den Helder, Postbus 140, NL-1780 AC Den Helder.
DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tel.: (03) 658 74 20.
DEVENTER J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tel.: (0570) 61 83 04.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GENK W. Minnen, Loskaaistraat 6, B-3600 Genk, tel.: (089) 35 07 13.
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77.
GRONINGEN Esperantocentrum, T.W.S. Mansholtstraat 25, NL-9728 MC Groningen. tel.: (050) 527 45 72 of (059) 849 14 88 — *Esperanto-Nederland* Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel.: (050) 577 59 54.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HASSELT Marcel Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tel.: (011) 25 34 67.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tel.: (011) 52 20 74.
KALMTHOUT *La Erikejo* W. De Smet, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Vijverstraat 3, NL-4421 AW Kapelle, tel.: (0113) 34 15 63.
KORTRIJK *La Konkordo* P. Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30 — Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96.
LEUVEN *Esperanto 2000* Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: (010) 86 01 12.
LIMBURG Albert Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tel.: (011) 32 36 03. – Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tel.: (011) 52 19 43 (kantoor). – Jan Bovendeerd, Veenmosstraat 3, B-3650 Lanklaar, tel.: (089) 65 95 82. – Hugo De Munck, Tiendenstraat 16, B-3520 Zonhoven, tel.: (011) 81 30 82 – Henri Schutters, Panhovenstraat 10, B-3930 Peer, tel.: 011 63 55 92.
MIDDELBURG zie KAPELLE
NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tel.: (024) 355 15 05. — *NEJ-sekcio* Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tel.: (080) 22 26 95.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tel.: 0477/58 42 11 (GSM). – Raymond Wylleman, tel.: (059) 50 27 08.
ROESELARE zie KORTRIJK
ROTTERDAM J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tel.: (010) 419 82 01. — *Merkurio P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.*
TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
TIELT zie KORTRIJK
TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel. (014) 45 13 29.
VOORBURG *Esperantogroep Voorburg*, M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29; — D. Ederveen: tel.: (070) 386 66 53.
WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando*, Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM *Esperantocentrum* PB 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.

Radioprogramma's in het Esperanto

Hierna vind je de radiofrequenties waarop je het hele jaar door Esperanto-uitzendingen kan beluisteren. Het uur wordt aangeduid volgens Midden Europese Tijd (gewoon gedrukt) wanneer de uitzending heel het jaar door (dus winter- en zomertijd) op hetzelfde uur te beluisteren valt. In de andere gevallen is de tijdsaanduiding volgens de Universele Tijd (cursief gedrukt). We beperken ons tot de uitzendingen die op Europa gericht zijn. De meest actuele gegevens vind je bij de radiostations zelf:

Havana: Radio Havano, Esperanto-fako, Poŝtkesto 6240, Cuba.
Peking: Ĉina Radio Int., Esperanto-fako, 16A Shijingshan Str., TJ-100040 Beijing, China.
Rome: RAI, Esperanto-redakcio, C.P. 320 Centro Corr., IT-00187 Roma, Italië. (http://wwwitalia.rai.it)
Tallinn: Estona Radio, Esperanto-fako, Gonsiori tn 21, EE-0100 Tallinn, Estland. (http://www.er.ee/tallinn)
Warschau: Pola Radio, Esperanto-redakcio, Poŝtkesto 46, PL- 00977 Warschau 1, Polen. (http://www.wrn.org/stations/poland)
Vatikaan: Radio Vatikaan, Esperanto-redakcio, SCV-00120 Vatikaanstad.
Wenen: Radio Aŭstrio Internacia, Esperanto-redakcio, AT-1136 Wien, Aŭstrio.

Uitzendingen

Station	Dag	Uur	kHz	meter
Havano	zo	*1930-2000*	13715	21,87
		2200-2230	13715	21,87
Pekino	D	*2000-2025*	7405	40,50
			9965	30,11
Rome[1]	za	*2000-2020*	5970	50,25
			7120	42,13
via Eutelsat II (13° oost) 11446MHz				
Tallinn[1]		alleen via internet		
Warschau[1]	D	0630-0659 (Eutelsat*)		
		1530-1555	7305	41,18
		2000-2025	7205	41,63
		2230-2255	7270	41,26
			7330	40,93

* Alle programma's worden uitgezonden via Eutelsat II behalve dat om 2230-2255 (13° oost) 11476 MHz. De nieuwsuitzendingen (4 min.) zijn via Internet audio te beluisteren.

Station	Dag	Uur	kHz	meter
Vatikaan	zo	2120-2130	1530	196
	en feestdagen		5882	51,00
via Eutelsat II (13° oost) 10987 MHz				
	wo en do	2120-2134	1611	186
			6185	48,50
			7250	41,38
Wenen	zo	*0405-0429*	6155	48,74
		1605-1629	6155	48,74
	ma	0105-0129	(ASTRA)	

Alle programma's zijn ook digitaal te beluisteren via de ASTRA-satelliet (19,2° oost) 11141,25 MHz.

D = dagelijks
1 ook via INTERNET te beluisteren

De programma's op radio Warschau via de satelliet duren 4 minuten langer.

Ankaŭ en la originalo da dua kaj la antaŭlasta paĝoj estis interŝanĝitaj.

Hier ligt alweer het laatste nummer van *Horizontaal* 1998. Misschien is het de lezers niet zo opgevallen, maar stilaan komt er van verscheidene kanten een grotere actieve inbreng die de mogelijkheden en de kwaliteit van het tijdschrift ten goede komt. Ongetwijfeld zal deze samenwerking in de toekomst ons blijven inspireren.

Maar nu nog even stilstaan bij dit nummer: Taalhoffelijkheid – naar aanleiding van het rapport Columberg – is het hoofdthema, uitgespreid over ruim zeven bladzijden, want ook het Neighbour-project hoort hierbij. De poëzierubriek is ook wat langer dan gewoonlijk (2 pagina's): een dichteres als Marjorie Boulton verdient die ruimte. En natuurlijk vind je ook heel wat illustraties over wat je nu toch met dat Esperanto kan doen... wat er al honderd jaar mee gedaan werd.

De rubriek *rondblik* is ditmaal ondervertegenwoordigd, al komt dat niet door een gebrek aan evenementen. De plaats wordt ingenomen door de resolutie van het Esperanto Wereldcongres dat afgelopen zomer in Montpellier werd gehouden. Ook een oproep voor vrijwillige medewerkers voor tal van taken binnen de Vlaamse Esperantobond vindt daar een onderkomen. Hoewel het daar niet zo expliciet gezegd wordt, ook *Horizontaal* kan nog medewerkers gebruiken. Heb je een vlotte pen, schrijf dan zelf eens iets over één of ander taalverschijnsel. Heb je een Esperantoboek of een boek over een talig onderwerp gelezen, schrijf er dan een recensie over... En voor wie wat beslagen is in statistiek ligt er een enquête over het tijdschrift MONATO. Hoewel de resultaten al gedeeltelijk werden verwerkt, zal iemand die een goed inzicht heeft in statistiek ongetwijfeld nog heel wat nuttige informatie uti die enquête kunnen puren. Misschien kan een student er zelfs een interessant onderwerp voor een eindwerk in vinden.

Met vertrouwen doen we eveneens weer een beroep op je financiële steun. In dit nummer vind je het lidmaatschapsformulier voor 1999. Vul het meteen in en stuur het op of bezorg het aan je clubverantwoordelijke. Dat bespaart enorm op herinneringsbrieven en aanmaningen. En je kan ook opnieuw een gift, met belastingsaftrek, overmaken. Op de handtekening van de minister na zijn alle administratieve formaliteiten afgehandeld. Stort dus nog voor het einde van het jaar uw gift... dan betaalt u volgend jaar minder belastingen.

Tenslotte nog dit: vanaf volgend jaar willen we een ondertitel voor *Horizontaal*, die aanduidt waarover het tijdschrift eigenlijk gaat. Stuur uw suggestie liefst vóór 1 december naar de redactie.

gvd

Taalhoffelijkheid

Het ontwerprapport van de Zwitser Columberg heeft in Vlaanderen heel wat kwaad bloed gezet. Wie daarover een gedetailleerd verslag wil, kan terecht in bijvoorbeeld *De Morgen* van 27 augustus. Hoewel wij de kritiek bijtreden dat Columberg al te kortzichtig voorbij gaat aan de historische evolutie van de taalsituatie in België en aan de werkelijke maatschappelijke wortels en gevolgen, willen wij het niet echt daarover hebben. Wij gebruiken enkel zijn „voorstel": maak van België een tweetalige staat, als uitgangspunt voor ons onderwerp: taalhoffelijkheid.

Mag ik?

Taalhoffelijkheid is een erg subtiel en subjectief begrip. Je kan het goed vergelijken met verdraagzaamheid tegenover rokers. Wat antwoord je op de vraag: „Mag ik?" Zeg je ja, dan ben je hoffelijk, maar moet je wel meeroken; zeg je nee, dan ben je onverdraagzaam. Mutatis mutandis geldt natuurlijk hetzelfde voor de roker. Rookt hij, dan is hij onhoffelijk; rookt hij niet, dan moet hij zijn eigen nood onderdrukken, of zich uit het gezelschap verwijderen. (We gaan hier uiteraard voorbij aan het aspect gezondheid dat met roken samenhangt, want dat doet hier niet ter zake.)

Toch is taalhoffelijkheid nog wel iets anders en kan er in grote mate aan worden voldaan. Het belangrijkste is dat men de ander in zijn taal erkent. In principe lijkt dat te betekenen

a. dat je er niet vanuit gaat dat iedereen jouw taal spreekt;
b. dat je probeert de ander in zijn taal tegemoet te treden, voor zover jij dat kan;
c. dat je over een gemeenschappelijk communicatiemiddel onderhandelt.

Eigenlijk zijn dat ook de drie stappen die de Vlamingen van hun Franstalige landgenoten verwachten: een poging om Nederlands te leren; wanneer dat echt niet lukt, de vraag om een andere taal te gebruiken; en tenslotte een speciaal statuut dat echter geregeld herbevestigd moet worden.

In zekere zin zijn Vlamingen door die houding het toonbeeld van verdraagzaamheid. Zij staan daarmee in een centrumpositie.[1] Aan beide zijden bevinden zich andere standpunten. Aan de ene kant het „taalimperialistische" – ik spreek mijn taal, altijd en overal. Deze houding wordt meestal gesteund door een militaire en/of economisch/financiële machtspositie. Het Frans vroeger in België – zie daarvoor bijvoorbeeld de film Daens; het Engels nu – al willen sommigen wel beweren dat het Engels „ondanks zichzelf" deze positie bekleedt; Engelstaligen zouden onbewust en onbedoeld veronderstellen dat zij altijd en overal begrepen worden, of omdat iedereen toch Engels spreekt, krijgen zij niet eens de kans om de locale taal te spreken. En als laatste voorbeeld, het Duits op Mallorca, zoals we verder zullen illustreren.

> Een kwestie van geld:
> De komst van zoveel Duitsers levert een hoop banen op in bijvoorbeeld de bouw. De Balearen zijn de rijkste deelstaat van Spanje, en dat komt niet in de laatste plaats door de inbreng van de buitenlanders (lees: rijke (Duitse) toeristen).

Aan de andere kant van het centrum staan diegenen die hun taal ontkennen en zich proberen te assimileren onder het motto: „Wiens brood men eet, diens woord men spreekt." Dat geldt niet alleen voor politieke opinie, voor religie enz., maar ook voor het voertuig van die boodschappen, de taal zelf. Heel vaak gaat deze houding gepaard met een laag zelfbewustzijn, of veel va-

1. Zo'n centrumpositie nemen ook Esperantosprekers in. Zij gaan er immers vanuit dat men altijd in een minderheidspositie staat, wanneer men een vreemde taal moet spreken met een moedertaalspreker. Wanneer gesprekspartners een gemeenschappelijke vreemde taal spreken, bestaat deze discriminatie niet. Het voordeel van het Esperanto in zo'n situatie is, dat de taal gemakkelijker te leren en vlugger te beheersen is dan een andere; en bijkomend, dat het voor iedereen een tweede taal is, zodanig dat er ook geen verwarring of verborgen verleiding is om toch maar de eigen (veel gesproken) taal te gebruiken.

ker nog gebrekkige of onvoldoende scholing en ontwikkeling tot regelrechte onderdrukking. Als voorbeeld kan je hier de Spaanssprekende inwijkelingen in Californië nemen.[2] In een referendum stemden zij voor de afschaffing van tweetalig onderwijs, ten voordele van het Engels, een voor hen vreemde taal. Ook hierop komen we later terug.

Problemen ontstaan er wanneer leden van de laatste groep zich niet meer bij die situatie neerleggen en hun taal- en cultuurrechten opeisen. Jammer genoeg gaat die eis meestal – noodgedwongen (?) – gepaard met de eis van politieke en staatkundige onafhankelijkheid. Als voorbeeld zou je hier de Koerden in Turkije kunnen nemen. Toen enkele jaren geleden de (toen nog) Turkse premier Çiller op bezoek was in België, legde zij er de nadruk op dat de relatie met de Koerden in haar land een zuiver interne aangelegenheid was. Toch had van Vlaamse kant de minimumvraag moeten zijn dat aan de Koerden minstens het recht op onderwijs in de eigen taal zou worden verleend.

> Een kwestie van beleefdheid:
> Wanneer men de VS bezoekt, hoort men Engels te gebruiken, uit respect voor de locale bevolking. Wanneer een Amerikaan naar het buitenland reist, verwacht hij in het Engels te worden aangesproken, uit respect voor gasten.
> Uit de VS, Ionel Onet

Alleen op de wereld

Het lijkt er wel bijna op of België met zijn taaloplossing alleen staat in de wereld. De conclusies van het rapport van Columberg lijken dat te bevestigen. Maar ook andere berichten wijzen – indien zij het bestaan van zulke problemen al niet gewoon ontkennen – op hetzij scherper wordende tegenstellingen, hetzij nederige onderwerping. Van het eerste vinden we een voorbeeld op het toeristische droomeiland Mallorca. Steeds meer protesteert de locale bevolking van het eiland tegen de ééntalig Duitse reclame. Op sommige plaatsen valt er in het hele straatbeeld niet één opschrift in het Spaans of het Catalaans te ontwaren, terwijl het er bulkt van de reclame in het Duits. Vele van de oorspronkelijke inwoners vinden dat ze geen toegang meer hebben tot bepaalde producten, omdat die enkel nog in een

... maar in welke taal schrijf ik de boodschap?

vreemde taal worden aangeboden. Afgelopen zomer hebben de autoriteiten een campagne gelanceerd om het Spaans en het Catalaans te ondersteunen.

Het hoeft hier geen betoog dat dit een zuivere reactie is tegen taalimperialisme. Elk jaar strijken duizenden – vooral Duitse – toeristen op het eiland neer. Deze grote massa verdringt de locale bevolking uit zijn leefmilieu en doet niet de minste inspanning om de locale taal en gebruiken te respecteren. Daarbij komt nog dat een aantal van hen, op het eiland grond koopt, een huis bouwt en zich er permanent vestigt.

> Een kwestie van fatsoen:
> „Als je hier wilt wonen, moet je de taal leren," meent Bernd Jogalla. „Dat is normaal, dat is een kwestie van fatsoen. Maar de problemen tussen Duitsers en Mallorcanen moeten niet overdreven worden."

Natuurlijk kan je zuiver de wet van de getallen laten spelen... het recht van de sterkste. Het is trouwens opvallend dat bij het lanceren van de taalwet, de woordvoerder zich moest haasten om te stellen dat de wet niet bedoeld is tegen de toeristen – dat zou immers de doodsteek zijn voor de plaatselijke economie die vrijwel uitsluitend van toeristen leeft. Maar, in ieder geval wordt er enige tegendruk gemaakt, tegen de verdrukkende tendens.

Vrijwillig aanpassen!

Helemaal anders lijkt het er in Californië aan toe te gaan. Daar werd in een referendum gepleit voor de afschaffing van het tweetalig onderwijs. Dat lijkt heel vreemd, zeker wanneer men vaststelt dat ook onder de Spaanssprekenden velen

2. In een interview met de zoon van een uitgeweken Vlaming in Amerika, drukt die er zijn spijt over uit dat hij de taal van zijn moederland vrijwel niet meer spreekt – zijn kinderen kennen het Nederlands helemaal niet meer. Tussendoor merkt hij op: „Op school werden we gestraft als we onze moedertaal spraken."

Een kwestie van cultuur...

In een artikel in **Le Figaro** (26 januari 1998) onder de titel „Quand l'Europe piétine le français" (Wanneer Europa het Frans vertrapt) haalt J.-F. Deniau, lid van de Académie Française, een nogal opvallend feit aan: een Frans bibliothecaris, die vanwege de Europese Commissie een uitnodiging ontving, in het Engels, en die het lef had om op te merken dat zo'n uitnodiging aan hem in het Frans had moeten zijn gesteld, ontving van een Europees ambtenaar een ware scheldbrief waarin werd verklaard: „wanneer men niet bekwaam is in het Engels te schrijven of te spreken, dan kan men in de huidige tijd niet pretenderen enige rol te spelen op cultureel gebied."

zich keren tegen onderwijs in het Spaans. De bedoeling van het tweetalig onderwijs was de integratie te bevorderen. Maar in werkelijkheid heeft het juist het tegengestelde effect. Spaanstaligen doen het slechter op school en vormen een belangrijk grotere groep bij de vroegtijdige schoolverlaters, zelfs in vergelijking met de negro- of kleurlingenbevolking.

Misschien leidt een nadere analyse van het systeem tot een verklaring. Tweetalig onderwijs werd ingevoerd als overgangsmaatregel. De bedoeling was om in het eerste jaar in het Spaans te onderwijzen, om dan geleidelijk maar zo vlug mogelijk naar het Engels over te schakelen. In de praktijk werd echter gedurende zes, zeven jaar in het Spaans onderwezen. Wanneer kinderen daarna over (moeten) gaan naar (eentalig) Engels onderwijs, is de stap (uiteraard) te groot, en haken ze af.[3]

... cultuur en cultuur is twee

Tijdens zijn recente reis naar China zei de Franse Eerste Minister, Lionel Jospin, in een gelegenheidstoespraak voor studenten in Hongkong:

„Uiteindelijk hebben we een wereldwijd communicatiemiddel nodig, en aangezien dat niet het Esperanto zal zijn – een taal die sommigen hebben willen uitvinden, op basis van alle talen – zal dat zonder twijfel het Engels zijn. Maar we kunnen ons troosten: aangezien het Engels door iedereen zal worden gebruikt, zal het slordig gebruikt worden en zal het zijn oorspronkelijke schoonheid verliezen, terwijl het Chinees en het Frans hun zuiverheid zullen bewaren, maar dat hoeft geen zuiverheid uit het labo te zijn. Jullie zullen een tweede vreemde taal nodig hebben, na het Engels, en ik raad jullie aan het Frans te kiezen.

3. Er zijn ook nog andere redenen die de magere schoolresultaten kunnen verklaren zoals bv. bezuinigingen die de werkingsmiddelen van de scholen beperken en een gebrek aan tweetalige leerkrachten.

Het is duidelijk dat de geschetste situatie onmogelijk tot de gewenste resultaten kan leiden. Maar het is ook duidelijk dat hier van poging tot integratie geen sprake is. Het gaat om zuivere (taal)discriminatie en assimilatie aan het Engels. Immers Spaansprekende kinderen hebben geen toegang tot hoger onderwijs – in het Spaans wel te verstaan; en doordat zij geen opleiding hebben, hebben zij ook geen toegang tot de hogere beroepscategorieën en de hogere maatschappelijke klassen. Hen wordt de keuze gelaten: ofwel de eigen taal verlaten en Engels leren, ofwel ... de goot. In *Der Spiegel* zegt Ariel Dorfman, professor Literatuur aan de Duke Universiteit, dat Californië daarmee gekozen lijkt te hebben voor de toekomst van ééntalig Engelse Verenigde Staten. Californië is immers trendsetter in de VS. Toch is dat lang niet zeker. De Spaanssprekende bevolking heeft maatschappelijk meer voeling met hun Mexicaanse zuiderburen, dan met hun

Een kwestie van integratie:

Integratie is de nieuwe leus waarmee de regering de verstandhouding tussen Mallorcanen en Duitsers wil verbeteren. Met ingang van komende maand kunnen alle Duitsers op Mallorca gratis een cursus Spaans of Catalaans volgen.

Engelstalige landgenoten. Als ook hier de macht van het getal speelt, en de Spaanssprekende bevolking – mede daardoor – een groter zelfbewustzijn ontwikkelt, dan is de laatste taalstrijd nog niet gestreden. Hoe onbetwist de positie van het Engels is bij de kleurlingen en negro-bevolking is trouwens ook niet zo duidelijk. Het feit dat vorig jaar een aantal scholen Ebonics – de ne-

Het is een beetje de omgekeerde wereld op dit eiland: het zijn de rijke immigranten, de mensen die het geld meebrengen, die integratieproblemen hebben of maken. Taalproblemen zijn vrijwel nooit uitsluitend echte taalproblemen. Meestal spelen er ook heel wat het sociaal-economische aspecten een rol.

gro-variant van het Engels – als onderwijstaal invoerde, wijst erop dat de positie van het Engels ook van binnenuit wordt ondermijnd.

Conclusies

De hoger genoemde Dorfman stelt de Spaansprekenden die voor het afschaffen van tweetalig onderwijs hebben gekozen, gerust: „Uw kinderen zullen Shakespeare niet verliezen, maar Cervantes winnen." Toch is dat een open vraag. De Vlamingen hebben Molière niet verloren – zelfs al lezen ze die in vertaling – maar wel Vondel en Hooft gewonnen, omdat hun taal uiteindelijk ook onderwijstaal en overheidstaal is geworden. Maar dat is niet zonder slag of stoot gebeurd, en in ieder geval via de slogan: „Hier ons bloed, wanneer ons recht?" Misschien kan de IJzertoren niet het symbool van Vlaanderen zijn, omwille van zijn Christelijk/Katholieke arm, misschien heeft hij voor sommigen een te zware nationalistische – of zelfs nazistische – betekenis, maar weinig Vlamingen zullen bezwaar maken tegen zijn taalvleugel.

Taalproblemen zullen er wellicht altijd blijven – vooral juist om hun sociale dimensie. De kern van het probleem kan je precies daar situeren, dat ook de welwillende er niet altijd in slaagt de locale taal (behoorlijk) onder de knie te krijgen. Als dat het geval is, is dat een reden te meer om het Esperanto als oplossing naar voor te schuiven. Esperanto dient zich immers altijd aan als tweede taal en is gemakkelijker te leren dan een andere taal... en zelfs in die groepen waar het Esperanto als overheersend communicatiemiddel wordt aanvaard – bijvoorbeeld tijdens internationale Esperantocongressen – ervaart geen enkele gebruiker dat als een bedreiging voor de eigen taal: immers iedereen doet daar een stap weg van de eigen taal. Dat is het gebaar dat het Esperanto maakt. gvd

Dit artikel werd samengesteld op basis van artikelen uit o.a. *De Morgen, De Standaard* en *Der Spiegel* en diverse andere bronnen.

Het goede voorbeeld

Ik beheers het Nederlands niet echt goed, maar als Franstalige gebruik ik altijd het Nederlands [...] voor mijn contacten met Vlamingen. Soms wordt mijn gesprek tweetalig: een deel in het Nederlands, een deel in het Frans. [...]

Toch voel ik me meer op mijn gemak als ik met Vlamingen het Esperanto mag spreken. Dan is er geen gevoel van overmacht of van minderwaardigheid. Van beide kanten worden dan inspanningen gedaan om anderen te ontmoeten, zoals voor een handdruk, want het Esperanto is wel een echte culturele en taalkundige handdruk!

Germain Pirlot

(uit: *Het Volk*, 7 sept. 1998)

Hoe een woord de wereld veroverde

Discussie over etymologie

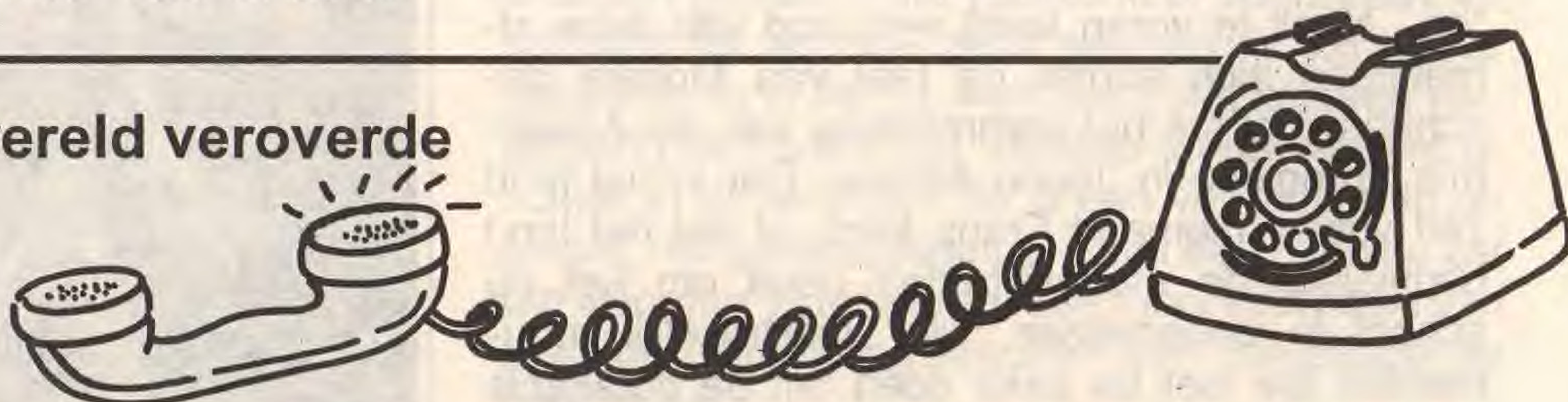

Over de oorsprong van de afkorting OK doen er heel wat verhalen de ronde. Vele daarvan zijn geïnspireerd op de eigen moedertaal. Maar OK is niet het enige voorbeeld van dergelijk etymologisch taalimperialisme. Onlangs kwam op de Esperanto-communicatielijn, denask, op Internet de oorsprong van het woordje „hallo", het begin van elk telefoongesprek, ter sprake.

Sandor uit Hongarije vertelt: Volgens mijn informatie werd het ontleend uit het Hongaars. Ongeveer 100 jaar geleden emigreerden een professor en studenten van de Technische Universiteit van Budapest, die experimenteerden met de telefoon, naar Amerika. Daar zetten zij hun experimenten voort. Wanneer zij probeerden of de telefoontoestellen goed functioneerden, waren hun eerste woorden geen groet, maar de vraag „Hoor je mij?" In het Hongaars „hallod?"

Maar Sandor is niet de enige die een verhaal heeft.

Philip Newton reageerde vrijwel onmiddellijk: Je verhaal over hallod verwondert mij helemaal niet, maar ik geloof niet dat het waar is, of althans niet de oorsprong is van het woord „hallo", of „hello" in de diverse talen. Het doet mij denken aan het verhaal van een Griek die vertelde dat het Engels „OK" uit het Grieks stamt: „ola kala" (alles goed). Griekse spoorwegarbeiders, geëmigreerd naar Amerika zouden dat op de treinen die ze hadden gecontroleerd hebben geschreven wanneer alles in orde was. Het is mogelijk erg patriottisch, maar waarschijnlijk niet waar.

Zowel in het Engelse Oxford- als in het Duitse Duden-woordenboek wordt hallo verklaard: het zou komen van een oud Duits werkwoord dat halen (holen) betekent.

Sedimentatie en erosie...

Steeds opnieuw ervaar je de scepsis tegenover het Esperanto, want „Engels is toch al de wereldtaal"! En dat kan je niet ontkennen... Maar ondanks dat is het ook onderhevig aan de kwaaltjes waaraan ethnische talen leiden, voornamelijk aan het feit dat het niet enkel als communicatiemiddel wordt gezien en gebruikt, maar ook als machtsmiddel, als uitdrukking van sympathie of... antipathie. Met alle gevolgen van dien.

Zo klinkt in Hongkong de roep om het Engels als (belangrijkste) onderwijstaal te vervangen door het Cantonees. De voornaamste reden is dat de leerlingen eigenlijk noch hun moedertaal, noch het Engels behoorlijk beheersen, maar een soort Chingels praten. Toch vinden veel ouders dat de kennis van het Engels de toekomstkansen van hun kinderen verhoogt.

Ook in Nigeria staat het Engels onder (politieke) druk. Daar heeft generaal Sani Abacha besloten dat de officiële taal van het land voortaan het Frans zal zijn. Zijn beslissing is echter niet taalkundig gemotiveerd, maar heeft vooral tot doel aansluiting te zoeken bij Frankrijk, en zo onder de economische sancties van het Gemenebest uit te komen. Omdat de bekering tot de Francofonie ook heel wat economische baten voor Frankrijk kan meebrengen, juicht dat land de beslissing toe. „Nooit te voren heeft een land van deze afmetingen zich achter de taal van Molière geschaard," aldus het commentaar van de Académie Française in Jeune Afrique. Dat in het land zelf vrijwel niemand Frans kent, of dat het land nauwelijks de mogelijkheden heeft om het op school te onderwijzen, zijn klaarblijkelijk argumenten die niet ter zake doen om de betekenis van deze beslissing te relativeren.

Met alle Chinezen...

In een reactie op de uitlatingen van de Franse Eerste Minister, Jospin, schrijft een Chinese correspondent:

„Ik begrijp goed dat de Franse Eerste Minister het Frans probeert te verkopen. Zo ook ziet de Chinese overheid sinds twee jaar af van het Engels als taal voor zijn persconferenties in Peking. Aanvankelijk protesteerden de journalisten, dat de ze het Chinees niet machtig zijn. De woordvoerder van de regering, de heer Shen, reageerde echter dat zij het Chinees vlug gewoon zouden zijn. En inderdaad, na enkele maanden hadden de journalisten zich aangepast, zij wilden immers hun werk niet verliezen.

Ook in de Chinese onderwijswereld gaan er de laatste jaren trouwens stemmen op om het Engels niet langer ongebreideld te onderwijzen. Het gaat hier niet om een nationalistische reflex, maar om de vaststelling dat zovelen het Engels geleerd hebben, terwijl slechts een kleine minderheid er echt baat bij heeft. Het is dus een kwestie van rationaliseren.

Over het Esperanto heeft China een tolerant en democratisch standpunt. Het land heeft nooit de ambitie gehad van het Chinees een wereldtaal te maken, hoewel het behoorlijk meer sprekers heeft dan het Engels. Ook beseft men wel dat de wereld een neutrale tussentaal nodig heeft. Toch leren slechts weinig Chinezen Esperanto, omdat het, volgens hun ervaring, niet veel nut heeft.

Ĉielismo, China
(vert. gvd)

Een goede reden...

anekdote uit de wereld

In Weiterstadt, Duitsland, ontmoette ik, geheel toevallig, een esperantist. Tijdens de oorlog was hij soldaat bij de Wehrmacht. In 1945 werd hij nabij de Tsjechische hoofdstad Praag gevangen genomen. Een Tsjechische soldaat zei: „Ik dood je niet, want ik ben esperantist. Ik zal je vrijlaten als je belooft Esperanto te leren. De Duitser was erg dankbaar en hield zijn belofte... Hij leerde meteen Esperanto en is heel zijn leven esperantist gebleven.

Endel Pajula, Estland

Meisjesportret in de Esperantopoëzie

Voor dit vijfde meisjesportret in de Esperantopoëzie heb ik een gedicht gekozen van de befaamde Engelse Marjorie Boulton. Zij is geboren in 1924 en leerde Esperanto in 1949. Zij studeerde aan de prestigieuze universiteit van Oxford, waar ze doctoreerde tot doctor in de Literatuurwetenschap.

Als docent en later directrice van een pedagogisch instituut publiceerde ze een reeks Inleidingen tot de Literatuur (in het Engels). Haar wetenschappelijke kennis stelde ze ook ten dienste van het Esperanto, o.a. in een gedegen literaire studie van het werk van Baghy. Naast literatuurwetenschapper is zij echter ook een gedreven en sociaal bewogen dichteres. Het gedicht van deze bijdrage is ontleend aan haar eerste bundel *Kontralte*, die in 1955 verscheen.

Eĉ tie ĉi, dum horo de instruo,
La freŝaj, firmaj korpoj estas pretaj;
Eĉ apud mi movetoj nun koketaj,
Voluptaj voĉoj, eĉ la spirobruo
Montras, ke tie ĉi elektra fluo
Atendas vir-komuton, la magnetaj
Misteroj inaj, varmaj kaj sekretaj
Latentas post la longa evoluo.

Anstataŭ la rozfloradoj studotempaj
Mi sentas gloron de la homa speco,
Kortuŝon pro la beloj am-invitaj;
Kaj apud tiuj korpoj viv-printempaj
Mi pensas, jam pro trista tenereco:
„Ho, la promesoj estu plenumitaj!"

In de Nederlandse letterlijke versie:

Zelfs hier, onder het lesuur,
Zijn de frisse, flinke lichamen klaar,
Zelfs naast mij tonen
Koket geworden beweginkjes,
Zinnelijke stemmen, ja zelfs de ademhaling
Dat hier een elektrische stroom
Wacht op een man-schakelaar, de magnetische
Vrouwelijke mysteries, warm en geheim
Wachten, latent, na de lange evolutie.

Vóór het rozengebloei van de schooljaren
Voel ik de glorie van het mensengeslacht,
Ontroering voor de schoonheid die tot liefde lokt;
En naast deze lichamen in de lente van hun leven
Denk ik, reeds uit droeve tederheid,
„O, dat de beloften werkelijkheid mogen worden!"

Een sonnet

Misschien even in herinnering brengen dat gedichten als dit, bestaande uit twee kwatrijnen (strofe van 4 versregels) en twee tercetten (strofe van 3 versregels), sonnetten heten. Hier werden de twee kwatrijnen en de twee tercetten aaneengeschreven, zodat het gedicht schijnbaar slechts twee strofen telt. Sonnetten hebben gewoonlijk een streng regelmatig rijmschema (ABBA, ABBA, CCD, CCD) waarin slechts geringe variaties toegelaten zijn. Dit strikte rijmschema valt in het gedicht van onze dichteres bijzonder op. Inderdaad,

1ste kwatrijn:	*-ruo / -etaj / -etaj / -ruo*
2de kwatrijn:	*-luo / -etaj / -etaj /-luo*
1ste tercet:	*-tempaj / -eco / -itaj*
2de tercet:	*-tempaj / -eco / -itaj*

Virtuoos gerijmd, geheel in de Boultonse lijn!

Een aanhef van veelzeggende bondigheid

Het gedicht begint met *Eĉ tie ĉi* (= zelfs hier), drie woordjes die eigenlijk een hele achtergrond suggereren: wat er ook moge volgen en wat het ook moge zijn, goed of kwaad, we weten nu al dat het elders in grotere mate voorkomt of voorkwam. Er schuilt in het woordje „zelfs" een verruiming van de waarneming in de tijd, want wat volgt kan een vergelijking inhouden met voorbije indrukken, en er schuilt in de woordjes *tie ĉi* een verruiming in de plaats. Het gedicht begint dus met een handige zet om woorden uit te sparen. Een mooi voorbeeld van gebalde uitdrukkingskracht, van veelzeggende bondigheid.

Na deze aanhef komt een eerste informatie: *dum horo de instruo* (onder het lesuur), dus ergens waar ernstig zijn geblazen is, verrassend gevolgd door juist het tegengestelde: *freŝaj firmaj korpoj.* Het contrast wekt de nieuwsgierigheid van de lezer, die zich verder nog meer vragen gaat stellen door de geheimzinnige uitspraak dat de frisse, flinke lichamen „klaar" zijn. Klaar waartoe?

Van het uiterlijke naar het innerlijke

In vers 3 verwachten we de nodige aanvulling, maar nee, er komen nog meer verrassende details, samen met een stijging in de verwondering, want niet alleen in het klaslokaal maar zelfs direct naast de lerares (*eĉ apud mi*) gebeurt er iets. Opmerkelijk zijn nu de volgorde en de verwoording van deze details: de opsomming gaat van het grote, het statische (*korpo*) over het kleinere, dynamische (*mo-*

vetoj, vers 3), naar de mond en het gesprokene (*voĉoj*, vers 4), en ten slotte tot het dichtsbije, het ijle, de ademtocht (*spirobruo*, vers 4). En dit alles in een elektrisch geladen sfeer (*elektra fluo*, vers 5)! Eindelijk komt dan de uitleg (vers 6): al deze details tonen aan dat men „de Man" verwacht! Het mooie in de bouw van deze strofe ligt ook hierin dat de gradatie van de opsomming van daarnet doorgetrokken wordt naar altijd maar intiemere facetten: het magnetische van de meisjeslichamen (*magnetaj*, vers 6), de vrouwelijke mysteries (*misteroj inaj*, vers 7), warmte en geheim (*varmaj kaj sekretaj*).

Een dubbele dynamiek

Maar er is nog meer: parallel met deze ontwikkeling van het uiterlijke naar het innerlijke heeft de spanning zich geleidelijk opgehoopt (vers 1-4) tot de uitleg ontdekt wordt in vers 6 (*vir-komuton*).

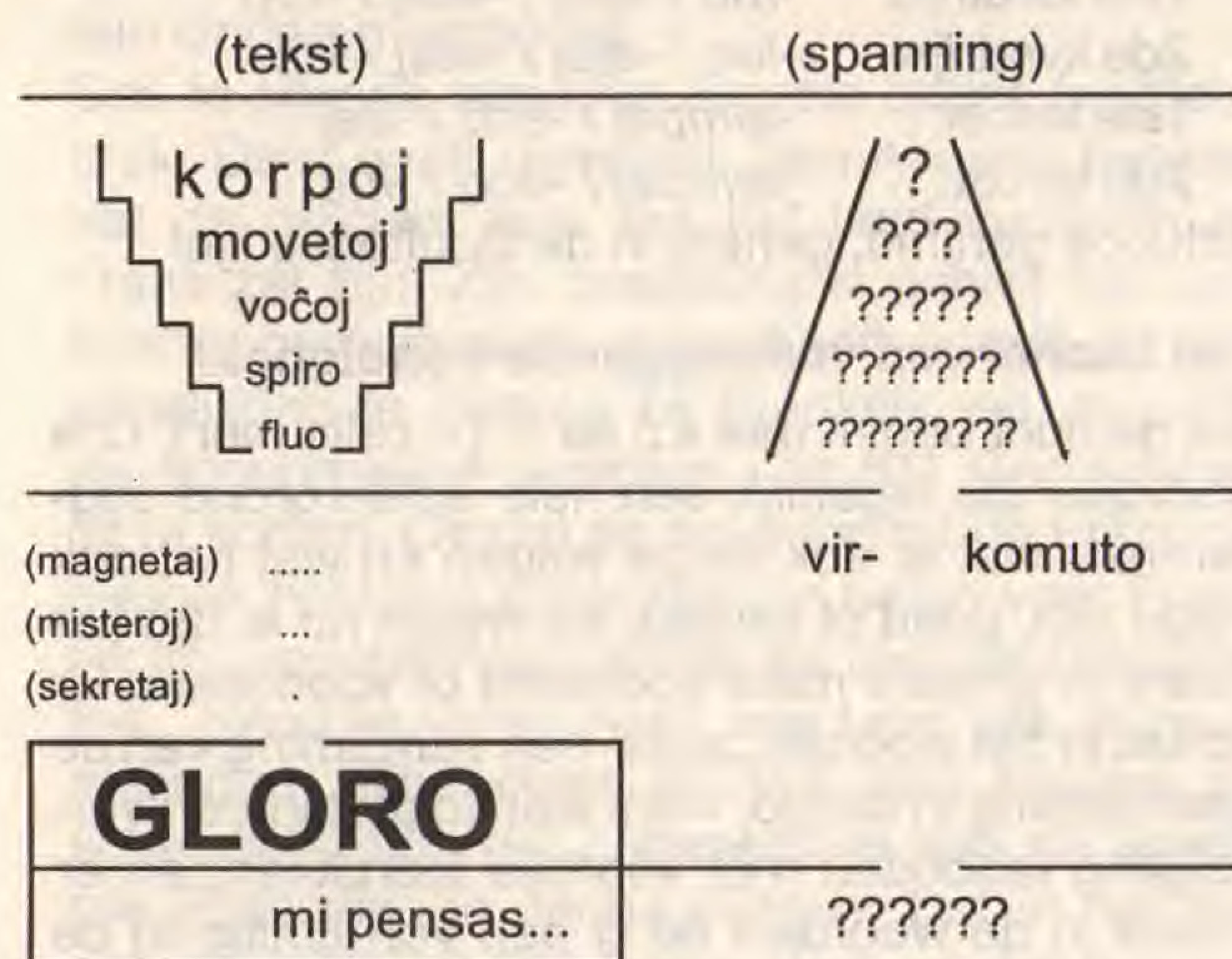

Hoe ik persoonlijk deze mooie dubbele dynamiek van het gedicht aanvoel, heb ik gepoogd weer te geven in bovenstaand schema, met links de gedachtengang en rechts de stijgende spanning tot aan vers 5 (*elektra fluo*).

Schoonheid en broosheid van de belofte

In het tweede deel van het gedicht is de toon heel anders. De ontluikende schoonheid van de meisjes (*rozfloradoj*, vers 10, *viv-printempaj*, vers 13) ontlokt aan de dichteres een kreet van tedere bewondering en liefde (*gloro*, vers 11), zó teder zelfs dat onmiddellijk de vrees opkomt, dat het wel eens zou kunnen mislopen met die mooie beloften van de jeugd (*la promesoj estu plenumitaj!*, vers 15).

Klankrijkdom

Ik heb reeds gewezen op het perfecte rijmschema, maar ook binnen in de verzen is een grote klankrijkdom te ondekken. Let op het spel van zich herhalende klanken: *fre-/fir-* (*freŝaj, firmaj*, vers 2), *-rp-/-pr-* (*korpoj, pretaj*, vers 2), *-etaj/-ovetoj/-oketaj* (*pretaj, movetoj, koketaj*, vers 2-4), *vo-/vo-* (*voluptaj voĉoj*, vers 4), *m-/m-* (*magnetaj misteroj*, vers 6-7), op het mooie woord *latentas*, dat als een echo klinkt van het *atendas* van vers 6, op de viervoudige „l" van *Latentas post la longa evoluo*. Misschien is het toeval, maar vijf verzen beginnen met klankverwante woorden: *montras, atendas, latentas, (mi) sentas, (mi) pensas*, hetgeen nog eens extra de muzikaliteit van het gedicht verrijkt.

Het sonnet van Marjorie Boulton, – zoals vele van haar andere gedichten – is een juweeltje naar inhoud en vorm. Een gaaf diamantje. Om in een schrijntje te bewaren. evd

De bundel *Kontralte*, waaruit dit gedicht is gekozen, is verkrijgbaar bij de Vlaamse Esperantobond. Andere boeken van dezelfde auteur: *Eroj, Okuloj*, (deze twee worden door Auld aangeprezen als *baza literaturo*, wie zijn weg niet weet in de Esperantoliteratuur kan met werken uit deze lijst *baza literaturo* beginnen), *Ne nur leteroj de plumamikoj, Virino ĉe la landlimo*. Interessant is ook *Faktoj kaj Fantazioj*, eenvoudige teksten voor beginners. Verder schreef zij ook een biografie over Zamenhof, *Zamenhof, aŭtoro de Esperanto*. Dat werk verscheen ook in het Engels.

Marjorie Boulton, *Kontralte*, La Laguna, J. Régulo, 1955. 286 p. 540,– BEF, + verzendingskosten.

Onlangs verscheen bij
de Vlaamse Esperantobond

SUR PARNASO

Timothy Brian Carr

William Auld, zowat de vader van de hedendaagse literatoren, omschrijft zijn landgenoot Carr als een rasechte Esperanto-dichter die tot op het bot gaat. Dat kunnen wij zonder meer beamen; gedurende zes volle jaren heeft de auteur zijn manuscript links en rechts aangepast. Het werd nr. 21 in de vermaarde Stafetoreeks van originele Esperanto-literatuur.

Sur Parnaso, Timothy Brian Carr, Antwerpen, Vlaamse Esperantobond, 1998. ISBN 90 71205 73 8. 120 p. Prijs: 510,– BEF (+ verzendingskosten 35,– BEF.)

Nia lingvo: kun virga libro

We hebben weer veel onderwerpen: *sia*, tabelwoorden die beginnen met *ĉi-*, een taaltest-oefening, examenmateriaal van het *Progresa* examen en een vertaaloefening. En als u bovenstaande titel begrijpt, is ook het Tejo-cryptogram in deze rubriek misschien wel wat voor u. In deze rubriek gaan we graag in op uw vragen. Ons adres is: Arjen-Sjoerd en Roel, p/a Oostveenweg 15, NL-7533 VP Enschede. E-mail: asdevries@wxs.nl.

Het gebruik van sia

Sia wordt gebruik voor de derde persoon. Het verwijst altijd naar het onderwerp van de zin waarin het staat. *Sia* duidt dus een bezit van het onderwerp aan. Als je daarentegen een bezit wilt aanduiden van iets of iemand die niet het onderwerp van de zin is, dan worden de andere bezittelijke voornaamwoorden voor de derde persoon gebruikt. Dit zijn *lia, ŝia, ĝia, onia* en *ilia*. Vergelijk: *Beate kisas sian amikon.*
Beate kust haar vriend. (haar eigen vriend)
Beate kisas ŝian amikon.
Beate kust háár vriend. (de vriend van iemand anders)

In de volgende zin zou *li* kunnen worden aangevoeld als het onderwerp waar *lia* naar verwijst. Dit is echter niet het geval, zodat *sia* hier niet wordt gebruikt:
Lia kapo ĉiam kaŝiĝas sub lia larĝranda ĉapelo.
Zijn hoofd gaat altijd schuil onder zijn breedgerande hoed.

OEFENING 1: **Vertaal in het Esperanto:**

1. Ik heb hun hun grofheid nooit vergeven.
2. In 1965 maakten Johannes en zijn vrouw hun eerste reis naar Mexico.
3. Ik weet zeker dat ze hun eigen trouwdag nooit zouden vergeten!
4. Zuid-Limburg en zijn vriendelijke bevolking trekken jaarlijks duizenden toeristen.
5. Ronald is altijd samen met zijn hond.
6. Zijn domme uiterlijk houdt zijn intelligentie verborgen voor de buitenwereld.
7. Haar nobele karakter komt haar goed van pas.

De tabel: de ĉi-woorden

De ĉi-woorden geven allesomvattendheid of iets algemeens aan:
Mi amas ĉiujn knabinojn.
Ik houd van alle meisjes.
Ĉio estas aĉetebla en la urbocentro.
Alles is te koop in het centrum.
Esperanto estas ĉies lingvo.
Esperanto is ieders taal.
Ĉiel mi provis lin konvinki.
Ik heb hem op alle mogelijke manieren getracht te overtuigen.
Li ĉiam manĝas ĉiom.
Hij eet altijd alles op.
Tio estas ĉial evitinda.
Er is alle reden om dat te vermijden.

Let op het gebruik van enkele *ĉi*-woorden in combinatie met andere bepalende woorden:
Mi legis ĉiujn tiujn librojn.
Ik heb al die boeken gelezen.
Li forigis ĉiujn miajn dubojn.
Hij deed al mijn twijfels verdwijnen.
Ĉiuj tri fratoj estas advokatoj.
Alle drie broers zijn advocaat.

Er is een nuanceverschil tussen *ĉiu* (‚ieder') en *ĉiuj* (‚iedereen'). Met *ĉiu* wordt ieder apart bedoeld en met *ĉiuj* iedereen tezamen:
Ĉiu por si, por ĉiuj Di'.
Ieder voor zich, God voor ons allen.
Ĉiuj dancis kaj kantis.
Allen dansten en zongen.
Ĉiu prenis sian ĉapelon kaj foriris.
Ieder pakte zijn hoed en ging weg.

Enkele *ĉi*-woorden laten zich goed combineren met het woordje *ĉi* dat nabijheid aangeeft. Vooral de uitdrukking *ĉi ĉio* (‚dit alles') komt vaak voor:
Kie vi aŭdis ĉi ĉion?
Waar heb je dit alles gehoord?

Achter sommige *ĉi*-woorden kun je het woordje *ajn* plaatsen om aan te geven dat het om iets willekeurigs of onbepaalds gaat:
Li povas enamiĝi je ĉiu ajn knabino.
Hij kan verliefd worden op elk willekeurig meisje.
Mi faros ĉion ajn por persvadi ŝin.
Ik zal hemel en aarde bewegen om haar over te halen.

OEFENING 2: **Vertaal en gebruik daarbij *ĉi*-woorden:**

1. Ik heb al deze boeken al uit en ik ken ieder detail.

2. Ik heb werkelijk geen mogelijkheid onbenut gelaten om te pogen het terug te vinden.
3. Met een gebaar groette ik allen en daarna trakteerde ik iedereen.
4. Al haar zorgen vergat ze, toen ze alle drie de kinderen weer terugzag.
5. Ik kan niet altijd ieders problemen oplossen.

Test: zelfstandige naamwoorden

Hier volgt een oefening om uw kennis over het gebruik van zelfstandige naamwoorden te testen. Let daarbij onder meer op het gebruik van meervoud en enkelvoud, lidwoorden en eigennamen.

OEFENING 3: **Verbeter:**

1. La sinjoro Jansen kunportis kotonan kaj lanan puloveron.
2. Onklo gratis sian postaĵon dum li rigardis la ambaŭ skulptaĵojn.
3. Ĉiuj kongresanoj levis siajn manojn por aprobi la novajn statutojn.
4. La studentaro estis furiozaj pro la misdecidoj de ministro pri edukado.
5. Sur insulo Sĥirmonikoĥo mi unuafoje vidis unu fokon.
6. La Alpoj estas impona kaj bela Rejno tie fontas. Tion mi lernis en lernejo.
7. La bukedo de floroj estis enmanigitaj de Ludovikino.
8. Ne nur mi, sed ankaŭ vi bezonas novan okulvitron.
9. Miaj geavoj invitis inter la 50 kaj 60 genepojn por ŝipvetura ekskurso per Antverpeno.
10. Ne metu tiun malpurajn ŝuojn sur liton!

Uitglijders

In de serie taaluitglijders bespreken we deze keer het gebruik van enkelvoud en meervoud. Sommige woorden die in het Nederlands altijd in het enkelvoud staan, staan in het Esperanto namelijk in het meervoud. Fouten liggen dan voor de hand:

informoj	informatie (inlichtingen)		
haroj	haar	*lipharoj*	snor
okulvitroj	bril	*ferioj*	vakantie
25 dolaroj	25 dollar		
ĝemeloj	tweeling	*makaronioj*	macaroni
vermiĉeloj	vermicelli	*spagetoj*	spaghetti

En andersom komt natuurlijk ook voor:

cerbo	hersenen	*karbo*	kolen
ŝelko	bretels	*protokolo*	notulen
statuto	statuten	*parentezo*	haakjes

Dit laatste kom je ook wel eens tegen wanneer je in het Esperanto het achtervoegsel *-aro* gebruikt. Weliswaar heeft zo'n woord meestal een Nederlands equivalent in het enkelvoud, zoals bij *homaro* ('mensheid') en *arbaro* ('bos'), maar niet altijd:

la esperantistaro	de esperantisten
lia ecaro	zijn eigenschappen
la membraro	de leden

Krucvortenigmo de TEJO

Tejo-Tutmonde invitas vin solvi ĉi-suban kripto-enigmon. La solvon oni povas sendi ĝis la 1-a de decembro 1998 al: Tejo-Tutmonde, 7 Hill Street, Bridlington, Britio, YO16 4JS (rete: tejo-tutmonde@esperanto.org). Menciu la nomon de ĉi tiu revuo. Bonvenas ankaŭ neplenaj solvoj kaj komentoj.

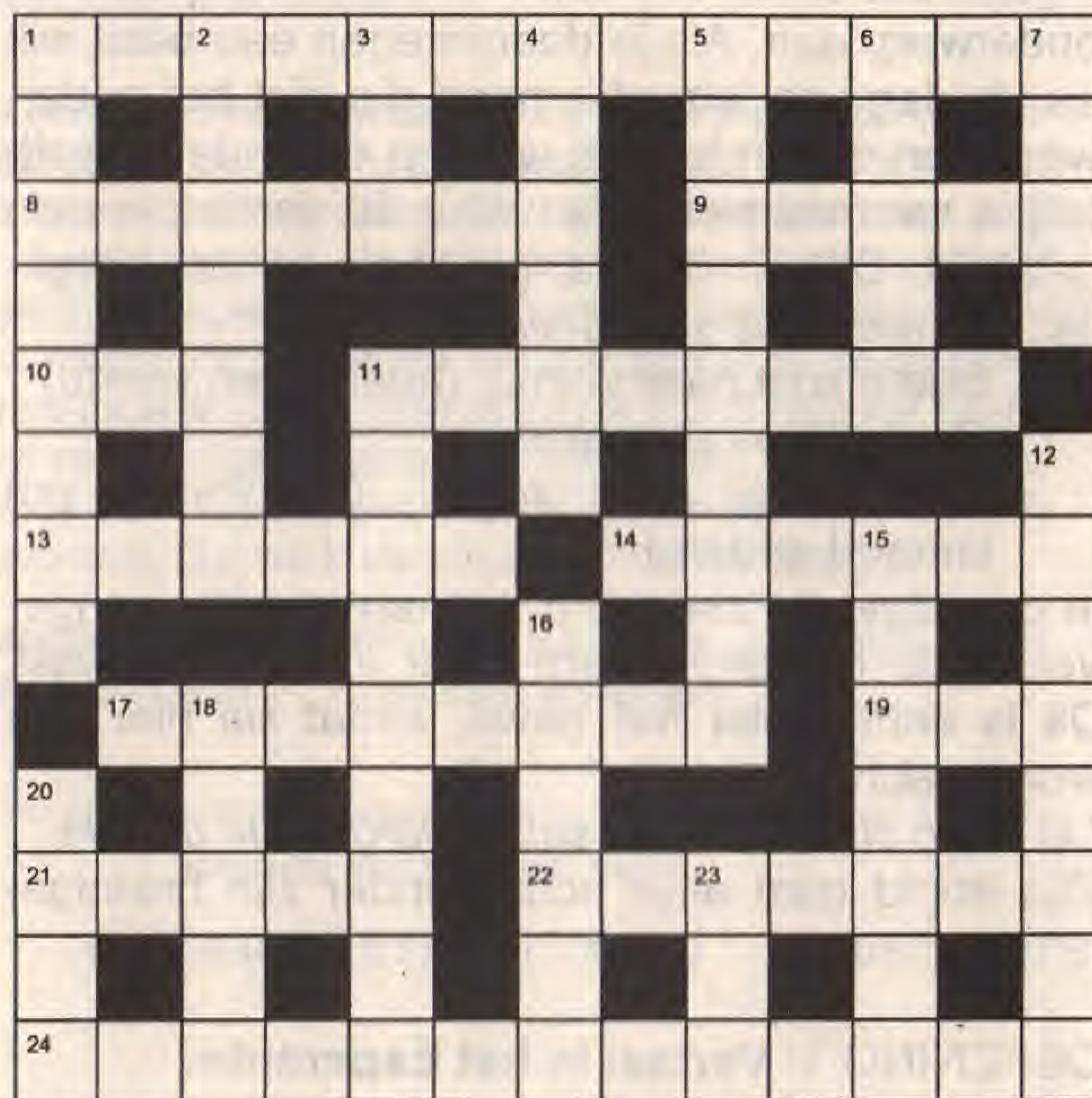

Horizontale: 1. Karakteraĵoj de komunika sistemo; mankas tempo por seminaria temo (7,6). 8. Freneza amatoro kaptas damon kaj iĝas mortigisto (7). 9. Teatrulo kun turnita karto (5). 10. Frukto de ŝi aŭ li kaj Kazimierz (3). 11. Heredanto de astro kun radioaktiva elemento sekvas polusan orbiton (8). 13. De malorda karavano perdiĝas parto; restas tiu parto! (6). 14. Fortika metalo ne sufiĉas por konstrui faman ŝipegon (6). 17. Ek' Azien! Ludoviko konfuziĝas pri religiulo (8). 19. Kavaĵo en difektita turo (3). 21. Stranga bopatro, ne tipa: en ordo! (5). 22. Tapirego fariĝas birdo sed ankoraŭ ne povas flugi (7). 24. Paginda sumo laŭ ŝanĝinda sistemo (13).

Vertikale 1. Entera besteto trovita en diafana murero (8). 2. Enua bato iĝas permesata (7). 3. Anna, Diana kaj Vera en rivera tramarŝo (3). 4. Vojaĝanto perdas kapon, sekvas junularon por esti advokato (6). 5. En moŝtulo viglas deka amo; inter aliaj, ne! (9). 6. TT-ilo adaptita al 5? (5). 7. Periodo de grupo en junulara organizo (4). 11. Parto de klopodo renkontas obstaklon en Majstra verko (9). 12. Vundita kruro! Igi ĝin sana eblas per operacio (8). 15. Veturiloj antaŭ mia karulo gvidas al sendependeco (7). 16. Kuirita spinaco kun salo anstataŭ cepo estas bona por nervligo (6). 18. Trezoro kaŝita en bastono, laŭ sankta libro (5). 20. Stako rekonstruindas (4). 23. Tordita toro pli ol sufiĉas (3).

Schrijfopdracht Progresa

Bij het Progresa examen van 17 mei 1997 stond onder andere een schrijfopdracht op het programma. We laten u hier de opgave zien, zodat u voor uzelf of voor uw leerlingen wat oefenmateriaal heeft.

Schrijf een stuk van ongeveer 400 woorden (ca. twee kantjes) over een van onderstaande onderwerpen. Bedenk een geschikte titel en schrijf in correct Esperanto. Het stuk moet blijk geven van een goede stijl en toewerken naar een duidelijke conclusie. Op een examen wordt hier ongeveer 2 uur voor uitgetrokken.

1. Een buitenlandse kennis heeft u gevraagd het een en ander uit de doeken te doen over het Nederlandse onderwijssysteem. Beschrijf het systeem in ons land of een door u te kiezen onderdeel daarvan. Ga tevens in op een aantal voordelen en nadelen.
2. Uw Esperanto-club heeft het plan opgevat een toeristische bijeenkomst te organiseren in de plaats waar u woont. Schrijf een artikel voor de internationale Esperanto-pers waarin u deze bijeenkomst aankondigt. Besteed vooral aandacht aan de bezienswaardigheden in uw regio
3. Over het gebruik van eigennamen in het Esperanto wordt veel gediscussieerd. Veel Esperantisten nemen namen van personen en geografische namen rechtstreeks over uit hun nationale taal. Anderen hebben de neiging om alle namen aan het Esperanto aan te passen. Bespreek de voors en tegens van deze methoden en beargumenteer uw eigen zienswijze.
4. We kunnen naar steeds meer tv-programma's en tv-zenders kijken. Geef uw mening over deze ontwikkeling en de onderbouw deze met argumenten.

U vindt in dit nummer geen uitwerking van de schrijfopdracht. Er zijn immers vele manieren om deze examenopgave uit te werken. Als u een indruk wilt krijgen van het taalniveau dat de Examencommissie voor ogen heeft bij de uitwerking van een schrijfopdracht voor het Progresa examen, kunt u de Examengids raadplegen. Deze is te bestellen door overmaking van 5 gulden op giro 206152 van de secr. Alg. Ned. Esp.-examencommissie te Alkmaar. Als u meer informatie wilt over de examens van de Nederlandse Esperanto-examencommissie, neem dan contact op met Mevr. M. Massar, Ilpenwaard 92, 1824 GG Alkmaar, tel. (072)5612668.

Mal-enigmo

```
T F P POVRA E F F
EFEMER I SKURĜA
N S R PIGRE S I L
TUT V I I L K DIS
I APERT L IMUNA A
  R ADULT Z
A POST U I SOBR M
Ŭ A RAR VAK E O
DISIPI OBSKUR
A I SOB VAL T O
C VANT A I DIKA Z
  E ASPRA N
K STRET Ȓ MUCID S
R O V A O A I I V
INFRA KOHER TURPA
A T I T G
START KABEI KLARA
```

Hiernaast vindt u de oplossing van de puzzel uit het juli-augustusnummer. In het september-oktobernummer moesten we helaas een foutje in de opgave corrigeren. We hadden toen gelijk maar even een kleine aanvulling op de puzzel gemaakt. De oplossing hiervan is dat de letters op 25, 20, 19, 6, 10, 38, 12, 24 en 29 het woord MALESPERO vormen.

Uitwerkingen van de oefeningen

Oefening 1: 1. Mi neniam pardonis al ili ilian bruskecon. 2. En 1965 Johano kaj lia edzino faris sian unuan vojaĝon al Meksikio. 3. Mi estas certa, ke ili neniam forgesus sian propran geedziĝ-datrevenon! 4. Suda Limburgo kaj ĝiaj afablaj enloĝantoj allogas ĉiujare milojn da turistoj. 5. Ronaldo ĉiam estas kune kun sia hundo. 6. Lia stulta aspekto kaŝas lian inteligentecon antaŭ la ekstera mondo. 7. Ŝia nobla karaktero multe utilas al ŝi.

Oefening 2: 1. Mi jam finlegis ĉiujn ĉi (ĉiujn ĉi tiujn) librojn kaj mi konas ĉiun detalon. 2. Ĉiel ajn mi provis retrovi ĝin. 3. Mi geste salutis ĉiujn kaj poste mi regalis ĉiun. 4. Ŝi forgesis ĉiujn siajn zorgojn kiam ŝi revidis ĉiujn tri infanojn. 5. Mi ne ĉiam povas solvi ĉies problemojn.

Oefening 3: 1. Sinjoro Jansen, puloverojn; 2. La onklo, (mooier: la postaĵon), li rigardis ambaŭ (la du); 3. la manon, la novan statuton; 4. furioza (of: ‚La studentoj...'), la ministro, la edukado; 5. la insulo Schiermonnikoog, vidis fokon; 6. Alpoj, imponaj, kaj la bela Rejno, la lernejo; 7. enmanigita; 8. novajn okulvitrojn; 9. inter 50 kaj, la Antverpeno; 10. tiujn, la liton

Vertaling

Deze keer bieden we u een vertaaloefening Nederlands-Esperanto aan en geven we een voorbeelduitwerking van de vertaaloefening van het september-oktobernummer.

Vertaal in het Esperanto:

Caspar en zijn studiegenote Francis zijn bevriend sinds de middelbare school. Op feestjes trekken ze zich terug in een hoek met een fles wijn en zitten dan de hele avond te praten. ‚Niemand hoeft zich dan met ons te bemoeien, we hebben aan elkaar genoeg. We hebben geen verplichtingen tegenover elkaar, Francis is net als een zus', zegt Caspar. ‚Ik hoef haar niet steeds te bellen om het contact goed te houden. Ik bel alleen als ik zin heb om haar te zien.' Caspar studeert vrouwenstudies in Amsterdam. ‚Als homo paste ik nooit in de geijkte man-vrouwhokjes in de samenleving. Het interesseerde me om te kijken in hoeverre die strenge scheidslijnen nu eigenlijk op waarheid berustten. Bovendien wilde ik weten hoe bevooroordeeld ik zelf nog was.' Hij vindt mannen geen wezens om over naar huis te schrijven. ‚Mannen eisen te veel plek op voor zichzelf en duwen daarmee vrouwen weg. Dat zie je bijvoorbeeld in het verkeer. Mannen rijden ontzettend asociaal auto, bovendien is hun wagen ook nog vaak te groot.' De ‚vrouwoloog' in spe vindt niet dat hij met dit soort uitspraken zijn eigen sekse verraadt. ‚Ik voel me niet verwant met de stereotiepe man die in onze maatschappij nog vaak als een echte man wordt gezien. De macho die moet scoren, zich moet profileren en zijn ongelijk nooit toegeeft. Natuurlijk bestaan er veel leuke mannen, maar dat zijn de zogenaamde watjes. Die vallen niet op.' Caspar heeft al vaak discussies gevoerd over de man-vrouwverhoudingen. Hij vindt dat veel mensen daar nog te vastgeroeste ideeën over hebben. ‚Al die opvattingen over wat vrouwelijk en wat mannelijk is: mensen willen erin geloven omdat het hun houvast geeft. Maar het berust nergens op.' Francis zegt op dit vlak al veel van haar vriend te hebben geleerd. ‚We kijken samen naar reclames en dan wijst Casper me op stereotypen die ik zelf nooit opgemerkt zou hebben.' Op school voelde ze zich tot Caspar aangetrokken maar toen hij haar na een halfjaar vertelde dat hij homo was, ervoer ze slechts een vaag gevoel van spijt. Sinds ze studeren is hun vriendschap alleen maar hechter geworden. Caspar meent dat dat aan de afwezigheid van seksuele spanning ligt. ‚We hangen lekker dicht tegen elkaar aan zonder dat het ooit consequenties heeft.' Francis schrijft het eerder toe aan Caspars karakter. ‚Cas heeft meer vrouwelijke trekjes dan andere mannen. We kunnen lekker bitcherig doen tegen elkaar. En ik kan natuurlijk goed met hem praten over rolpatronen.'

Uit: *Opzij* 9/98

Voorbeelduitwerking van de vorige vertaling

(september-oktober 1998)

Tijdens de conferentie riep de hoofdmachine de regering op om de aanvallen tegen de machines te staken. Anders zou hij niet in staat zijn tot het vervullen van z'n taak, het zinvol vormgeven aan het leven van het Braviaanse volk. In antwoord hierop eiste de regering de reparatie van de rechtspraakmachine.

– De machine is helemaal niet stuk – antwoordde hoofdmachine – en bovendien, het is de enige machine die niet met mij verbonden is, dus ik kan niets veranderen aan de manier waarop hij werkt, ook al zou ik het nodig vinden.

De regering wierp tegen dat de rechtspraakmachine de publieke moraal ondergroef, dat hij anarchie onder het volk zaaide, dat hij de patriottische gevoelens ondermijnde, en zo de burgers als gedemoraliseerde prooi aan Heronië overleverde.

– De militaire aangelegenheden breng ik zelf wel tot een goed einde – antwoordde de hoofdmachine. Niemand hoeft meer bang te zijn voor een aanval, want binnenkort is de volledige automatisering van de oorlog een feit. Het leger zal dan overbodig worden. De soldaten kunnen naar huis, de wapens zullen worden afgeschaft.

Het effect dat deze verklaring bij de regering teweegbracht, was tegengesteld aan dat wat de hoofdmachine had verwacht. Dit was nu juist hetgeen waar ze het meest voor hadden gevreesd. Onmiddellijk brachten ze hier tegenin dat ook het menselijke leger geperfectioneerd diende te worden, althans totdat de volledige overwinning op Heronië was bereikt. Je kunt nooit precies weten wat de vijand in zijn schild voert. Nu hebben we een overwicht, maar de toekomst kan nog nare verrassingen voor ons in petto hebben. Heronië is nog steeds een vijand die moet worden vernietigd en bezet en die onderworpen moet worden aan de macht van Bravië.

– Ik zal het probleem eens en voor altijd oplossen – antwoordde de hoofdmachine. – Binnenkort roei ik de totale bevolking van Heronië uit.

De minister-president kon z'n oren niet geloven.

– Wat? Uitroeien?

– Inderdaad. De onderzoeken zijn afgerond en op een nog nader te bepalen tijdstip zal iedere inwoner van Heronië binnen tien seconden in een lijk zijn veranderd. Bravië zal voor eeuwig van ieder gevaar verlost zijn.

Verward staarden ze elkaar aan.

– Maar wat moeten we met een land dat in een woestijn is veranderd?

– Er zal geen sprake zijn van een woestijn; alleen de mensen zullen verdwijnen. Verbijsterd hoorden de minister de gruwelijke woorden aan.

– Dat is afgrijselijk – zei de minister van oorlog op bedrukte toon.

– Het is pijnloos. De dood zal geheel zonder lijden intreden. Het zenuwstelsel zal op een bepaald moment worden uitgeschakeld, iedereen raakt bewusteloos en sterft. Juist de menselijke oorlog is wreed. Ik wil geen lijden, maar alleen absolute rust en veiligheid voor Bravië, zodat jullie niet meer met grote moeite andere volkeren in de greep hoeven te houden, en niet meer voortdurend bang hoeven te zijn voor opstanden en wraakacties.

Uit: Sándor Szathmári, *Maŝinmondo* (‚Machinewereld')

Er was eens... honderd jaar geleden

Esperanto 110 jaar oud, Esperanto in België 100 jaar... het hoeft dus helemaal niet te verwonderen dat ook elders het Esperanto – op een of andere manier – aan zijn 100-jarig jubileum toe is. Zo viert men in Nürnberg de 100ste verjaardag van de oudste Esperantoclub en in Frankrijk steekt men iedereen de loef af met 100 jaar georganiseerde Esperantobeweging. Inderdaad, kort nadat de taal geboren was, ontstonden tal van groepen die zich op min of meer georganiseerde manier met de verspreiding van het Esperanto gingen bezighouden. In Frankrijk was men het eerst uit de startblokken, en wat meer is, men heeft er ook erg goed het archief bijgehouden. Dat stelde Hervé Gonin, hoofdredacteur van het Franse bewegingsblad *Franca Esperantisto*, in staat in drie speciale nummers van dat tijdschrift de geschiedschrijving van één eeuw Esperantobeweging in Frankrijk te realiseren. De drie bundels samen omvatten 216 bladzijden en geven

Esperanto steunt het Rode Kruis in de eerste wereldoorlog (deel I, p. 56)

een uitstekend beeld van de vitaliteit, het doorzettingsvermogen en soms ook de moed van de wanhopigen waarmee gedurende 100 jaar Esperantosprekers voor „hun" taal zijn opgekomen.
Het eerste deel (van 1898 tot 1926) geeft een overzicht van de eerste realisaties, waaronder het meest opvallende: het Eerste Esperanto Wereldcongres van 1905 in Boulogne-sur-Mer. Ook de moeilijkheden komen aan bod: de Ido-crisis en hoe het Esperanto de Eerste Wereldoorlog doorworstelde. En ook zijn eerste culturele manifestatie: de geboorte van het kabaret „La Verda Kato", geïnspireerd door Raymond Schwartz... een naam die een blijvende invloed heeft in de theatercultuur in het Esperanto.
Het tweede deel, van 1926 tot 1974 heeft vooral veel aandacht voor de explosieve groei van het aantal belangstellenden tussen de twee wereldoorlogen. Het aantal cursisten liep jaarlijks in de honderden, en de activiteiten van Andreo Cseh genoten veel belangstelling. Maar ook in het maatschappelijk leven, in de technologie en in de academische wereld vond het Esperanto aanhangers. De vliegtuigbouwer Ernest Archdeacon is daarvan wel de belangrijkste. Esperanto haalde ook geregeld de radio en zelfs de (toen nog beginnende) televisie. De realisatie van de eerste Esperantofilm, *Angoroj*, viel ook in deze periode. Tenslotte werd o.a. ook het cultuurcentrum Grésillon gerealiseerd.
Het laatste deel behandelt de jongste geschiedenis, waarin het jubileum „100 jaar Esperanto" het hoogtepunt vormt. Maar dat toont ook de schrijnende onmacht waarmee het Esperanto optornt tegen de moderne maatschappij. Dalende ledenaantallen zijn daarin de matematische graadmeter. Anderzijds is de uitgebreide uitgavecapaciteit van tijdschriften en boeken evenzeer de graadmeter van zijn culturele waarde. Literaire werken, zowel vertalingen als origineel in het Esperanto geschreven literatuur, nemen overweldigend toe. En de belangstelling voor het Esperanto, ook van buitenuit, is zeker niet dood. Dat bewijzen de boeken in het Frans, uitgegeven door commerciële uitgeverijen.
Deze geschiedenis geeft een uitstekend beeld van het echte Esperanto. Naast zijn pure beschrijving van de feiten, worden in buitentekst-fragmenten tal van belangrijke figuren en gebeurtenissen belicht. Het werk steekt trouwens boordevol illustraties: foto's, affiches, spotprenten en prentkaarten, postzegels, noem maar op. Kortom, het toont het beeld van een honderjarige levende taal. Tenslotte geeft het ook in zijn nawoord een goede karakteristiek van de huidige situatie van het Esperanto:

> Ŝajnas, ke ni ne bone komprenis la evoluon de la socio kaj ne sciis adapti nin sufiĉe por daŭre ludi gravan rolon en ĝi. Emfazo de la abstrakta teoria valoro de la lingvo ne plu sufiĉas. Revo de triumfanta Esperanto eksmodiĝis. Esperanto en si mem ne plu estas entuziasmiga allogilo [...].
>
> Certe novaj direktoj restas esplorindaj kaj provindaj. Al tiuj iru niaj streboj en la dua jarcento, sed la historio montras, ke Esperanto ĉiam sciis superi la plej gravajn krizojn, [...]: ni ja povas veti, ke post cent jaroj estos aliaj esperantistoj por festi la ducentjariĝon de nia movado.

1989-1998 Centjara asocia Esperanto-movado en Francio, Hervé Gonin, kun helpo de Jean Amouroux. Speciala historia numero de „Franca esperantisto", n-roj 498-499-500. Prijs: 650,– BEF + verzendingskosten.

Buren begrijpen elkaar

Op initiatief van de „Werkgroep talenprobleem in de Europese Unie" werd een onderzoeksproject onder de naam *Neighbour* (buur) opgestart. De werkgroep bestaat uit ambtenaren die werkzaam zijn bij instellingen van de Europese Unie (onder wie tolken en vertalers), personen die in verschillende sectoren van het maatschappelijk leven werkzaam zijn, onderwijsdeskundigen en mensen die geïnteresseerd zijn in talen en het onderricht ervan. De werkgroep komt regelmatig in Brussel bijeen. Nadat de werkgroep haar voorbereidende werkzaamheden had afgerond, heeft zij het project overgedragen aan de leerstoel „Interlinguïstiek en Esperanto" aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam.
Zowel de Europese werkgroep als de Amsterdamse leerstoel besteden aandacht aan alle aspecten en mogelijke oplossingen van het talenprobleem en onderzoeken ook welke rol zogenaamde plan- en hulptalen – zoals het Esperanto – kunnen spelen.
Het gaat in het *Neighbour*-project om een beperkter gebruik van het Esperanto dan meestal wordt voorgesteld, namelijk als succesvol hulpmiddel bij de verwerving van „vreemde" Europese talen door de jonge toekomstige burgers van de landen van de Europese Unie. In de wetenschappelijke literatuur duikt af en toe de stelling op, dat de voorafgaande studie van een relatief eenvoudige modeltaal het leren van de eerste vreemde „natuurlijke" taal zeer vergemakkelijkt en versnelt. Men noemt dit wel de propedeutische waarde van plantalen. In het verleden uitgevoerde experimenten en ervaringen van leerkrachten wijzen hierop. Bestudering van het talenprobleem en onderzoek naar oplossingen hiervoor, vereisen toetsing van een dergelijke belangrijke stelling. Het *Neighbour*-project is een voorstel om deze toetsing onder stricte wetenschappelijke controle uit te voeren. Wanneer met een (grootschalig) onderzoeksproject in Europa aangetoond kan worden dat de veronderstelde propedeutische waarde van plantalen reëel is, levert dat een aantal nieuwe perspectieven op. Het zou betekenen dat het leren van een vreemde taal (onnodig) geremd wordt door een aantal kenmerken/factoren typerend voor (de meeste) natuurlijke talen, en die bij de modeltaal niet voorkomen, en/of dat zo'n modeltaal een aantal kenmerken heeft die andere talen niet hebben.
Eén van de conclusies van een dergelijk onderzoeksproject zou kunnen zijn, dat leerlingen die een vreemde taal moeten leren, de neiging hebben ontmoedigd te raken als ze te snel met de historisch gegroeide eigenaardigheden van nationale en regionale talen geconfronteerd worden. In de grammaticawetenschap wordt onderscheid gemaakt tussen de periferie en de kern van de grammatica van een taal. De periferie van een taal wordt gevormd door historisch gegroeid „aanslibsel". De kern is een betrekkelijk schoon gedeelte en bijna universeel voor alle menselijke talen; verschillen tussen talen in de kerngrammatica worden altijd uitgedrukt door duidelijke keuzes voor het een of het ander. Ook het Esperanto maakt natuurlijk keuzes in de kerngrammatica, maar wat de taal bijzonder maakt is dat ze geen periferie heeft. Het historisch gegroeide is om twee redenen in deze taal minimaal: ten eerste bestaat de taal pas iets meer dan 100 jaar, een zeer korte periode voor een taal.

Een hart onder de riem voor beginners

Mia nomo estas Jukka Vaijärvi kaj mi loĝas en Helsinko, Finnlando. Mi laboras kiel programisto kaj havas edzinon, Eeva-n, kiu ankaŭ malmulte parolas Esperanton, sed Esperanto ne estas nia hejma lingvo nek ni renkontis unu la alian per ĝi. Mi mem esperantistiĝis ĉi-jare, partopreninte la elementan kurson de EAF.* Al mi ŝajnas mirinde ke eblis dum nur kelkaj monatoj kapti novan lingvon, aŭ eble „nova" malĝustas ĉar mi jam sciis signifon de multaj Esperantaj vortoj per aliaj lingvoj kiel la angla, la germana aŭ la rusa. Se vi rimarkas ke mi faras gravajn erarojn en miaj skribaĵoj, mi estus kontenta, se vi montrus ilin al mi retpoŝte.

N.v.d.r.: wij corrigeerden 1 spelfout en 1 grammaticale fout in deze brief. Vertaling laten we ook nu achterwege om beginners de kans te geven hun eigen mogelijkheden te meten en anderen ertoe aan te zetten een objectief en eerlijk oordeel te vormen over hoeveel zij ervan begrijpen.

* FEA: Esperanto Asocio de Finnlando

Ten tweede wordt de taal in de meeste gevallen door mensen geleerd die haar niet als moedertaal hebben – dit vertraagt eventuele veranderingsprocesssen aanzienlijk. De taal heeft zich bovendien direct in een internationale arena ontwikkeld. Eventuele veranderingen zijn daardoor niet beïnvloed door de grillen en de eigenaardigheden van een bepaalde bevolkingsgroep.
Het *Neighbour*-project kan ons leren of het zinniger is om als taalverwerver eerst te begrijpen hoe een kerngrammatica van een andere dan de eigen taal in elkaar zit, zonder eerst met de periferie geconfronteerd te worden. Omdat men tijdens het leren van de modeltaal alleen te maken heeft met hoofdzaken, kan men bij vreemde taalverwerwerving hoofd- en bijzaken beter onderscheiden.
Wanneer de hier geponeerde stelling juist blijkt, zou de verwerkelijking van het Europese streven om (tenminste) twee vreemde talen naast de moedertaal te laten leren, dichterbij gebracht kunnen worden.
Het project zal echter mede door fondsen in de verschillende landen gefinancieerd moeten worden. Het *Socrates* programma van de Europese Unie geeft een goed kader waarbinnen dit projectvoorstel op Europees niveau gefinancieerd en uitgevoerd kan worden.
Voor de duidelijkheid zij hier vermeld dat de vraag of een taal als het Esperanto ingevoerd zou kunnen worden als internationale hulptaal naast de eigen taal niet aan de orde is. Een discussie over dergelijke oplossing is zeker van belang, maar het hier voorgestelde onderzoek beoogt niet anders dan te onderzoeken op welke manier eenvoudige modeltalen in een meertalig Europa een rol kunnen spelen.

Prof. Dr. Marc van Oostendorp

Fonds voor een nieuwe PIV

PIV (*Plena Ilustrita Vortaro*), of de grote Van Dale van het Esperanto, geniet binnen de Esperantogemeenschap dezelfde status als Van Dale voor het Nederlands, Larousse of Robert voor het Frans, Duden voor het Duits en de Oxford of Cambridge woordenboeken voor het Engels. Zijn eerste druk dateert uit 1970. Intussen is er wel een Supplement gepubliceerd, maar het woordenboek is dringend aan een herziening toe.

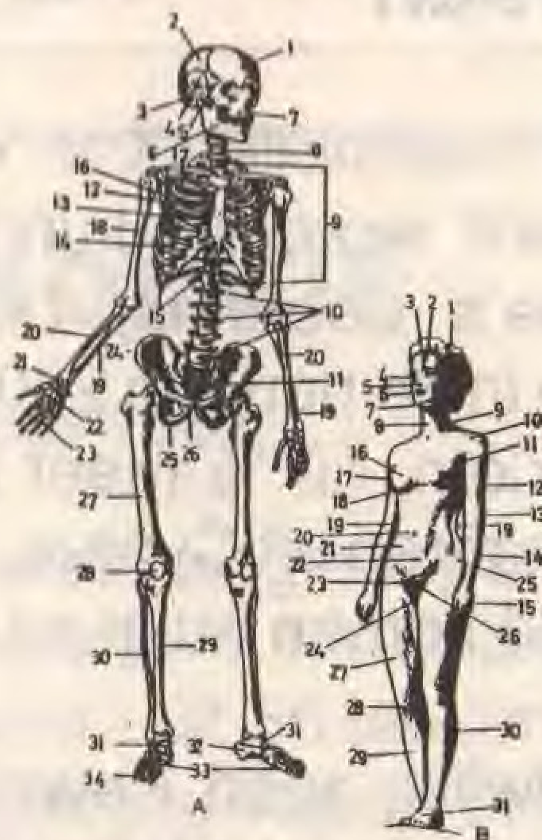

Een illustratiepagina uit de oude PIV. De nieuwe PIV wordt een echt geïllustreerd woordenboek, d.w.z. dat de illustraties harmonisch in de tekst zullen worden opgenomen.

De uitgever, *Sennacieca Asocio Tutmonda* (SAT) heeft intussen echter niet stilgezeten. Het werk aan de nieuwe PIV schiet goed op en SAT hoopt de herziene uitgave in 2000 op de markt te kunnen brengen. Het hele werk moet vernieuwd, bijgewerkt en up-to-date gemaakt worden. Daarenboven moet het een echt „geïllustreerd" woordenboek worden, d.w.z. dat de illustraties in de tekst worden geïntegreerd.
De uitgave- en productiekosten van dit nieuwe standaardwoordenboek van het Esperanto liggen zeer hoog. Daarom besloot SAT een Steunfonds voor de uitgave van de nieuwe PIV op te zetten. Alle Esperantosprekers – maar uiteraard ook anderen – die deze onderneming financieel willen steunen, kunnen geld storten aan dat fonds. De naam van de deelnemers zal geregeld worden gepubliceerd in „Sennaciulo" (het internationale tijdschrift van SAT). Uiteraard kunnen schenkers ook anoniem blijven, hun gift wordt dan enkel opgenomen met de vermelding „anoniem".
Uw steun kan worden overgemaakt op rekening 30041-00001-0123422K-020-39 (in Frankrijk) met de vermelding „Pro Fonduso de Nova PIV".*
Wij danken bij voorbaat voor uw steun.

Het Uitvoerend Comité van SAT

* Ten einde onzinnige bankkosten te vermijden heeft FEL een afzonderlijke rekening geopend voor Belgische schenkers. Stort uw bijdrage op rekening KB 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06 met de vermelding PIV 2000. Giften op deze rekening kunnen niet in aanmerking komen voor een eventueel belastingattest aangezien ze worden doorgestort aan derden.

Wie de PIV niet kent, kan hem natuurlijk in onze boekhandel eens komen bekijken. Je kan ook het artikeltje lezen waarin Petro De Smedt hem voorstelt. Dat verscheen in ons tijdschrift (toen nog Esperanto Panorama), 21ste jaargang, 1990, nr. 122 (2), p. 16. We hernemen hier de laatste alinea van dat artikel:
„[...] Zoals Van Dale dient de PIV om je uit de nood te helpen als je in je lectuur een woord tegenkomt dat je niet begrijpt. Maar... als je wél een dikke Van Dale hebt, en géén PIV terwijl je jezelf toch esperantist noemt, wel... dan is er toch iets fout met je houding t.o.v. het Esperanto."

Nieuwsbrief uit de wereld

Taalproblematiek

Gebrek aan talenkennis grootste handicap
27 % van de vacatures bij de Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling blijft open. Hoofdoorzaak: gebrekkige talenkennis. Van de 45.000 werklozen in Brussel is de overgrote meerderheid ééntalig en dat is hun grootste handicap. (*De Morgen*, 23.7.98)

Gebarentaal 1
In het Nederlandse onderwijs wordt, ter vervanging van de vele varianten die nu bestaan, vanaf dit jaar een algemene gebarentaal ingevoerd, die uiteindelijk ongeveer 4000 standaargebaren zal omvatten. (*Teleac-Telescoop*)

Gebarentaal 2
Vooral de taal baart de Belgische experts zorgen. Zij behelpen zich in het Engels en het Duits. En met gebarentaal.
(*Vacature*, 19.9.98, over investeren in Hongarije)

Esperanto

Esperanto in Frankrijk
In het tijdschrift *Franca Esperantisto* (nrs. 498-500, 216 p.) verscheen de geschiedenis van een eeuw Esperanto-beweging in Frankrijk. (zie ook p. 18)

Ret-info snel actuele informatie over Esperanto
De Hongaarse uitgever van het tijdschrift *Eventoj* heeft enkele maanden geleden de elektronische nieuwsbrief *Ret-info* gelanceerd. Het is een uitbreiding van een bestaande nieuwsdienst voor redacteurs van Esperanto-tijdschriften, gericht op een ruimer publiek. Ook de volledige tekst van enkele tijdschriften wordt langs deze weg verspreid. Een interessant medium voor wie elektronische post kan ontvangen en bovendien goedkoper dan de gedrukte versie van *Eventoj*! Abonnement mogelijk via de Vlaamse Esperantobond.

Wie zoekt, die vindt
Trovanto, de catalogus van het Internationaal Esperanto-Museum in Wenen, een onderdeel van de Oostenrijkse Nationale Bibliotheek, moet tegen het jaar 2000 de grootste elektronische gegevensbank inzake Esperanto en interlinguïstiek worden. Nu reeds zijn meer dan 2000 titels geregistreerd. URL: http//www.onb.ac.at/online_s/esperanto/espdb.htm. Contactpersoon Helga Farukuoye <faru@onb.ac.at>.

Italië: Verhandeling over Esperanto
Op 15 juli 1998 verdedigde Federico Gobbo, 24 jaar, aan de Faculteit der Letteren van de Universiteit van Turijn zijn verhandeling over „Het dilemma van Esperanto tussen helpfunctie en burgerzin". Hij kreeg hiervoor de hoogst mogelijke kwotering; het werk zal wellicht uitgegeven worden.

Karl May
Voor november 1998 wordt de publikatie aangekondigd van het verhaal *Eine Befreiung* (Esperanto-titel Liberigo) uit de bundel *Die Rose von Kairwan*. Dit is voor zover bekend de eerste vertaling van een werk van Karl May naar het Esperanto.

Eugen Wüster herdacht
Eugen Wüster (1898-1977) was niet alleen esperantist en taalkundige, maar vooral grondlegger van de terminologie-wetenschap. ProCom '98, een conferentie over vakuitwisseling en kennisoverdracht (Wenen, 24-26 augustus 1998) vond plaats naar aanleiding van de honderdste verjaardag van zijn geboorte. Werktalen waren Engels, Duits, Frans en Esperanto. Onder de sprekers bevond zich Wim De Smet, met een bijdrage over concepten van plant- en diernamen.

Diversen

Als de voorstellen van de Europese Commissie aanvaard worden, kunnen de uitwisselingsprogramma's *Socrates, Leonardo* en *Jeugd voor Europa* in de periode 2000-2004 over 3 miljard ecu beschikken, 60 % meer dan in de vorige periode. Ook jongeren uit Cyprus, Hongarije, Roemenië en Tsjechië komen nu in aanmerking voor een stage.

„Bereidwillig geeft Kawakami een intervieuw weg aan de regionale televisie. Probleem het Engels van de Japanner blijkt zo moeilijk te verstaan dat er slechts met moeite een paar woorden van te begrijpen zijn. De journalist blijft na de uitleg vertwijfeld achter." (*De Morgen*, 17.9.98, over bezoek Japanse handelsdelegatie aan West-Vlaanderen)

Zoekt U informatie over Esperanto?
Vlaamse Esperantobond
Frankrijklei 140
2000 Antwerpen
Tel.: (03) 234 34 00 Fax.: (03) 233 54 33
E-adres: esperanto@agoranet.be
WWW: http//esperanto.agoranet.be

De *rondblik* van deze maand is kort. De meest nabije evenementen – IS, IF... – werden reeds eerder aangekondigd en zijn trouwens intussen al volzet. Misschien is het 10a Nordfranca-Eŭropa Esperanto-rendevuo in Hazebrouck, nabij Duinkerken, een uitzondering. Dat heeft plaats op 7 en 8 november. Start zaterdag om 14.00 uur, einde zondag rond 16.00 uur. Op het programma: taalstages voor beginners, gevorderden en routiniers; internationale kinderontmoeting en een lezing door Hervé Gonin over Zuid-Amerikaanse muziek). Kostprijs: ± 280,– BEF voor het programma en ± 1250,– BEF voor vol pension. Inlichtingen: Jean Dietrich, 104 rue Jean Jaurès, F-59192 Beuvrages. (tel.: 00 33 3 27 33 79 31)
Voor gedetailleerde inlichtingen over Esperanto-bijeenkomsten kan men de kalender in Esperanto of Eventoj raadplegen. Deze laatste is ook te raadplegen via het Internet: htttp://www.hungary.net/esperanto en vandaaruit naar de kalender.
Je kan ook altijd telefonisch informatie inwinnen via het Esperantocentrum in Antwerpen waar vaak ook aanmeldingsformulieren te krijgen zijn.

Hoe de „actueel"-pagina (p. 18) gebruiken?
Indien je toevallig iemand ontmoet met wie je een gesprek over Esperanto aanknoopt, een locale politicus, een journalist of gewoon maar iemand die geïnteresseerd is, dan kan je deze pagina kopiëren en naar die persoon opsturen. Hij/zij die ze ontvangt kan daarmee al een eerste indruk opdoen van het Esperanto en zijn doelstellingen.

Vrijwilligers gevraagd
Onze vereniging wordt gedragen door vrijwilligers. Er zijn nieuwe leden die willen bijdragen aan de groei van de Esperantobeweging en niet weten hoe dit kan. We aanvaarden met enthousiasme vrijwilligers, die zich willen engageren om een opgenomen taak gedurende een af te spreken tijd te volbrengen.
Enkele voorbeelden:
- proeflezen van gezette teksten (dit kan thuis gebeuren; interessant voor wie een E-mail-adres heeft);
- meewerken in de bibliotheek van Kortrijk (coordinator is Hugo Rau);
- werken in de bibliotheek van het Esperantocentrum te Antwerpen: intikken van nieuwe boeken in de computer (vnl. voor wie kan werken met UDC; kan deels thuis gebeuren)
- reageren op krantenartikels (o.l.v. Germain Pirlot; kan thuis gebeuren);
- de beweging vertegenwoordigen op infostands;
- raadgever zijn bij boekhoud- en informaticaproblemen; bij de inrichting van het Esperantocentrum...
- hulp voor de redactie van *Horizontaal* en het aanleveren van originele of interessante teksten (of tekstschrijvers).

Er zijn wellicht nog andere mogelijkheden. Alle suggesties zijn welkom. Voor inlichtingen of suggesties kan u steeds terecht op het Esperantocentrum, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen – tel.: (03) 234 34 00 – E-mail: fel@agoranet.be

Congresresolutie

Montpellier, 1-8 augustus 1998

Het 83ste Esperanto Wereldcongres, gehouden in Montpellier, Frankrijk, van 1 tot 8 augustus 1998, met 3133 deelnemers uit 66 landen,
- begroet de 50ste verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, respect daarvoor is en blijft een essentiële voorwaarde van het werk voor het Esperanto;
- discussieerde over de huidige ideeën en het werk van intergouvernementele en niet-gouvernementele organisaties in verband met vredesopvoeding, wederzijdse tolerantie, met een bijzondere aandacht voor de landen rond de Middellandse Zee;
- analyseerde de reële en mogelijke bijdrage van de Esperantogemeenschap aan een verdraagzame, multiculturele wereld;

het roept op dat:
- de Verenigde Naties, en zijn instellingen, en de niet-gouvernementele organisaties, meer aandacht zouden besteden aan en een mogelijke oplossing zoeken voor het probleem van de taalkundige dimensie van de mensenrechten. Die dimensie wordt al te vaak over het hoofd gezien, waardoor het recht om op internationaal niveau volledig en zonder discriminatie te begrijpen en begrepen te worden, niet wordt gerealiseerd;
- Unesko, in het kader van het Linguapax-programma, het onderricht van het Esperanto in overweging zou nemen om experimenteel zijn waarde bij het bevorderen van interculturele opvoeding vast te stellen;
- de landelijke verenigingen en de vakverenigingen van de Esperantogemeenschap in deze geest, en in het kader van Campagne 2000, hun inspanningen zouden opdrijven om de internationale taal Esperanto en zijn waarden in vrede en verdraagzaamheid ten dienste te stellen van de vooruitgang van de huidige wereld.

Open deuren...
een troef voor het Esperanto

„La Maisonnée" is een open huis voor ongewone mensen. Het begint stilaan een gemeenschap te worden. Het nam 28 volwassenen op met verschillende handicaps om hen te leren in harmonie met zichzelf en hun omgeving te leven. Leefbaar samenleven, is dat mogelijk met zoveel zo verschillende mensen? De opdracht is moeilijkheden overwinnen door solidariteit, gastvrijheid en doorzettingsvermogen, door samen projecten te realiseren en feest te vieren.
Eén van de georganiseerde activiteiten is het schilder-atelier. Dat wordt geleid door Fr. Ghislain, die wordt bijgestaan door een aantal getalenteerde kunstenaars zoals Thierry Degeyter, Christine Paul, Frédéric Hendboeg, Béatrice Deminie, Nathalie Delrue en Pierre Craenhals.
Deze laatste ontwierp een zestalige wenskaart [Frans, Nederlands, Engels, Duits, Spaans, Esperanto]: de achtergrond is oranje met daarop acht open deuren: open op vertegenwoordigers van de hele wereldbevolking. De kaarten zijn een uitstekende drager voor uw wensen ter gelegenheid van het nieuwe jaar.
Prijs van de kaarten: 35,– fr./stuk; 3 voor 100,– fr., 8 voor 200,– (+ 50,– fr. verzendingskosten).
Te bestellen bij G. Craenhals, Les Hauts de Meuse, 4 – B-5101 Erpent (Namur), door storting van het juiste bedrag op rek.: 000-0827604-97.

La Verda Stelo

Antwerpse esperantisten maken een reis naar Polen

Zaterdagmorgen, 22 augustus, vertrekken we in 2 ruime wagens voor een reis van negen dagen. Langs de grote Duitse autowegen bereiken wij met een minimum aan oponthoud het Saksische dorpje Krögis bij Meisen, waar onze overnachting is gepland in een opgeknapte herenboerderij. 's Avonds bezoeken wij het historische Dresden, dat in feeststemming is, en gebruiken een maaltijd in het prachtige Balhaus *Watzke*, ons aangeraden door een Dresdener esperantist. De akoestiek van de oude balzaal boven de brouwerij is zo majestueus dat de pianiste in ons gezelschap niet van de piano is weg te slaan. Het ontbijt is zéér verzorgd, met een pletmolentje voor de mueslivlokken, en meerdere soorten zuurdesem brood.
Na een bezoek aan de burcht van Meisen rijden we langs ooievaars in de weiden in één ruk naar Wrocław, met zijn goed bewaarde en gerenoveerde centrum. Dit is dus het geboorteland van Zamenhof, de ontwerper van het Esperanto. De heropbouw is hier aan de Oder wel wat in de steigers blijven staan. Dan volgt een zéér lange rit door Silezië over wegen in aanleg, omleidingen, ontdubbelde rijvakken en op de pechstrook inhalende Polen.
Het is al nacht in Krakow als we in een eenvoudig hotel toekomen. Hier blijven we drie koude dagen om ten volle de oude luister van het grote Polen te beleven. Onze gids is een esperantiste. Zij kent de beste salad-bars, de leukste cafés, de juiste weg naar de belangrijke architectuur. Opnieuw komt ons het Esperanto goed van pas. Ook bezoeken wij de zoutmijn* waar in de zilte rotsen gangen, zalen, kerken en zelfs beeldhouwwerken werden gemaakt.
Dan verlaten wij de grote stad en rijden het Tatragebergte tegemoet. Na een geslaagde afvaart van de Dunajec op traditionele vlotten rijden wij verder het landelijke Polen in. De plantenrijkdom en schitterende vergezichten in deze bergen zijn een goede afwisseling op al die urbane impressies van daarvoor.
We blijven drie dagen in Zakopane, waar Pavel onze esperantist-gids is. Hij heeft ons hotel geregeld en begeleidt ons op alle uitstappen met raad en daad. Vooral de bergtochten zullen ons bijblijven. Drie van ons beklimmen zelfs de Koscielec, 2155 m hoog.
Dan komt het moment van terugrijden. We gaan over het oude Praag, waar we 's avonds met stijve knieën uitgaan en overnachten in een pension in één van de buitenwijken.
Na een soepele rit over vernieuwde snelwegen komen wij die zondag in de vroege avond aan te Antwerpen, meer dan ooit overtuigd van het nut en de mogelijkheden van een neutrale wereldtaal.

In naam van heel de groep,
Erik Molenaar

* Over deze zoutmijn kan je een uitgebreid artikel met foto's lezen in MONATO, 1992/2 p. 16. (red.)

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 1 december 1998. Laattijdige programmawijzigingen kunnen naar de redactie worden gestuurd en worden in de gegevensbank van INTERNET opgeslagen, zodat men via de computer het juiste programma kan opvragen. De publicatie van redactionele teksten is gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST
La Pioniro
De vergaderingen hebben plaats in het Cultureel Centrum „De Werf", (lokaal 3), Molenstraat, Aalst. De avonden beginnen om 20.00 uur. Inlichtingen bij Hugo Dossche, Asserendries, 103, 9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.

ANTWERPEN
La Verda Stelo
Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.
Tijdens de volgende twee maanden komen uitsluitend eigen clubleden aan bod. Je kan gerust zijn, in La Verda Stelo beschikken we over veel – soms verborgen – talent. Kom en oordeel zelf.

vrijdag 6 nov.: Kiki Tytgat: Russen en Belgen: is het water te diep?
vrijdag 13 nov.: Ward Kusters maakte van zijn verblijf in Zuid-Frankrijk gebruik om de streek van de Katharen te bezoeken. Vandaag een verslag hierover.
donderdag 19 nov.: Het Talenfeest – Metropolis, Antwerpen – richt zich vooral tot leerlingen van het middelbaar onderwijs. Er is ook een Esperanto-stand.
vrijdag 20 nov.: Het Talenfeest – Metropolis, Antwerpen (cfr. supra).
Tijdens het gewone clubprogramma: Eddy en Ela Van den Bosch – hoofdverantwoordelijken voor *Pasporta Servo* in België – maakten deze zomer een rondreis in Frankrijk. Met hun gezin – met 2 kinderen – waren zij tijdens de hele reis te gast bij esperantisten op het Franse platteland.
vrijdag 27 nov.: Christian Declerck: Sprokkelingen van auteurs en „La Analiza Skolo".
vrijdag 4 dec.: Cor Willems spreekt over Eduard Douwes Dekker alias Multatuli.
vrijdag 11 dec.: Zamenhofavond. Feestmaaltijd met verrassingsprogramma. Inschrijving tot 7 dec. Warm & koud buffet + aperitief + programma: 500,– fr.
zondag 13 dec.: Kinderfeest van 14 tot 17 u. (Zie bijgevoegd inschrijvingsformulier op de flap van dit tijdschrift – gratis voor kinderen van leden, 100,– fr. voor anderen.)
vrijdag 18 dec.: de laatste werkdag van uw voorzitter – Is het echt al 35 jaar geleden dat ik begon als lerares Frans?
vrijdag 25 dec.: Kerstmis – het clubhuis is gesloten.
vrijdag 1 jan.: Nieuwjaar – het clubhuis is gesloten.

We wensen u aangename en ontspannende feestdagen. Tot ziens in januari... we schrijven dan 1999.

BRUGGE
Paco kaj Justeco
Indien niet anders vermeld, hebben onze bijeenkomsten plaats in Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. De vaste bijeenkomst valt op de 2de donderdag van de maand en begint om 19.30 u. Speciale bijeenkomsten worden in voorkomend geval afzonderlijk aangekondigd. Inlichtingen: dhr. G. Maertens, tel.: (050) 35 49 35.

BRUSSEL
Esperantista Brusela Grupo
Ook in Brussel komen Esperantosprekers geregeld samen, zowel Nederlands- als Franstaligen. Onder hen zijn er ook enkele Europese ambtenaren, zodat wie echt een beeld van de mogelijkheden van de internationale taal wil krijgen, daar eens een kijkje moet gaan nemen. Het programma van de club wordt maandelijks vastgesteld en het is niet mogelijk een uitgebreid overzicht in *Horizontaal* te publiceren. Wekelijkse samenkomst op woensdag van 18.30 tot 20.00 uur. Wetenschapstraat, (nabij metrosation Kunst/Wet) Voor nadere inlichtingen kan je terecht bij Hélène Falk, Eikenlaan 7, 1640 Sint-Genesius-Rode, tel.: (02) 358 42 14.

woensdag 4 nov.: Vertaalavond
zaterdag 12 dec.: Zamenhoffeest. Voor nadere inlichtingen contacteert u best de verantwoordelijke van de Brusselse groep.

GENT
La Progreso
Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in ons lokaal „*La Progreso*", Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Tijdens het schooljaar zijn er conversatieavonden op de 2de dinsdag van 19.00 tot 20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1 (1ste verdieping). Inlichtingen bij Katja Lödör, tel. (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.

vrijdag 27 nov.: Naar aanleiding van 50 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, spreekt Jacques Schram over mensenrechten.
vrijdag 25 dec.: Kerstmis – geen clubprogramma, we wensen iedereen prettige feestdagen.
vrijdag 22 jan.: jaarvergadering van *La Progreso.*

HASSELT
Esperanto Hasselt
We vergaderen tweemaal per maand op dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur in het CC van Hasselt. De eerste vergadering van de maand is er een programma, tijdens de tweede leidt Jan Bovendeerd een cursus „Spreken in Esperanto". Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.

dinsdag 3 nov.: Fidonet – Internet – PC in Esperanto door Albert Claesen.
dinsdag 17 nov.: Dialogen in Esperanto door Jan Bovendeerd.
dinsdag 1 dec.: Dialogen in Esperanto door Jan Bovendeerd.
dinsdag 19 jan.: Algemene ledenvergadering met o.a. verkiezing van een nieuw bestuur.

KALMTHOUT
La Erikejo
De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tel. (03) 666 42 58.
Inlichtingen: Wim De Smet, Hertendreef 12, 2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.

donderdag 19 nov.: Verkiezing van nieuw bestuur. Daarna vertelt elke

Voor een tot op het laatste ogenblik actueel programma van de Vlaamse Esperantoclubs, raadpleeg INTERNET,

http://esperanto.agoranet.be/fel/nl/grupoj.html

deelnemer: „Waarom en hoe leerde ik Esperanto?"
donderdag 17 dec.: Jaarlijks avondmaal (750,– fr., vooraf inschrijven) in restaurant Cambuus. Gelegenheidsrede door Wim De Smet: „50 jaar Rechten van de Mens."
donderdag 21 jan.: jaarvergadering. Daarna volgt een debat over „Wat betekent 1999 voor mij?"

KAPELLE
Esperanto-Grupo „Meza Zelando"
Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, tel.: (0113) 34 15 63 of bij afwezigheid bij Rie en Kees Dentz, tel.: (0118) 61 48 34.

vrijdag 13 nov.: bij Hans Schutijser, Troelstraweg 235, 2de etage, Vlissingen. Iedereen bespreekt een artikel dat hij interessant vond, uit krant of tijdschrift.
vrijdag 11 dec.: bij Els de Morrée, Kruitmolenstraat 31, Middelburg. Ons clublid Hans Schutijser houdt een lezing over „De Vrede van Munster" (laatste deel).

KORTRIJK – ROESELARE – TIELT
Koninklijke Esperantogroep La Konkordo
De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met Jean-Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96. Clubavonden vinden plaats op de 4de maandag van de maand om 19.30 uur in CC Oude Dekenij, Sint-Maartenskerkhof (vlakbij de Grote Markt), 8500 Kortrijk. Voor inlichtingen: Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96 of Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30.

maandag 23 nov.: Conversatieoefeningen; Jean-Pierre Allewaert doet een reisverhaal over Oberbeieren.
maandag 14 dec.: „Herexamen"-quiz geleid door Piet Glorieux.

LEUVEN
Esperanto 2000
Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond: „Laborvespero" op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand ons speciaal programma tijdens VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

woensdag 4 nov.: Beginnerscursus en vervolgcursus
woensdag 18 nov.: Vespero 2000 en beginnerscursus
woensdag 25 nov.: Beginnerscursus
woensdag 2 dec.: Beginnerscursus en vervolgcursus
woensdag 9 dec.: Vespero 2000, Zomenhoffeest met gratis koffie en taart; op het programma: Testen van Belgische bieren, zijn ze goed genoeg om in het buitenland te presenteren? – beginnerscursus
woensdag 16 dec.: Beginnerscursus en vervolgcursus

OOSTENDE
La Konko
De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool „Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij dhr. Marc Cuffez, tel. 0477/58 42 11 (GSM) of bij Raymond Wylleman, tel.: (059) 50 27 08.

dinsdag 10 nov.: cursus voor beginners (14.00 u.)
donderdag 12 nov.: leesnamiddag (14.00 u.)
maandag 16 nov.: conversatieavond (19.00 u.)
dinsdag 17 nov.: cursus voor beginners (14.00 u.)
dinsdag 24 nov.: cursus voor beginners (14.00 u.)
donderdag 26 nov.: leesnamiddag (14.00 u.)
maandag 30 nov.: conversatieavond (19.00 u.)
dinsdag 1 dec.: cursus voor beginners (14.00 u.)
dinsdag 8 dec.: cursus voor beginners (14.00 u.)
donderdag 10 dec.: leesnamiddag (14.00 u.)
maandag 14 dec.: conversatieavond (19.00 u.)
dinsdag 15 dec.: cursus voor beginners (14.00 u.)
dinsdag 5 jan.: cursus voor beginners (14.00 u.)
donderdag 7 jan.: leesnamiddag (14.00 u.)
maandag 11 jan.: conversatieavond (19.00 u.)
dinsdag 12 jan.: cursus voor beginners (14.00 u.)

ROTTERDAM
Merkurio
Wij komen samen op de eerste en derde woensdag van de maand – uitgezonderd in juli en augustus – in het Centra Oficejo, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. We beginnen om 19.45 u. Gasten zijn altijd welkom.

woensdag 4 nov.: Aat Beuzenberg behandelt „spreekwoorden".
woensdag 21 nov.: Vertaaloefeningen.

Amikaro
Deze club komt éénmaal om de drie weken op woensdagnamiddag (14.00 u.) samen in het wijkgebouw Larenkamp, de Jaagkorf, Slinge 303, Rotterdam-Zuidwijk. Inlichtingen bij mevr. Quispel, tel.: (010) 419 82 01.

Van 11 tot 13 december organiseert Esperanto-Nederland een studieweekeind in het natuurvriendenhuis Koos Vorrink, in Lage Vuursche. Kostprijs: 85,– NLG. Inlichtingenbij Jeanette Bosse-Sibbel, tel.: (040) 21 33 44.

zaterdag 28 november: opendeur dag in het Centra Oficejo, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. (Nabij de Euromast).

TE NOTEREN

Op zondag 8 november zendt de Nederlandse omroep VPRO op Nederland 3 om 21.00 uur een één-uur-durende documentaire film „Esperanto een wereldtaal" uit. Vergeet voor deze ene keer al je vooroordelen tegen de televisie en vergeet niet te kijken.
Reacties kan je sturen aan *Horizontaal*, daar maken we dan een mozaïek van in ons volgend nummer.

Horizontaal

Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 29ste jaargang.

Redactie en administratie: Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen tel.: 03/234 34 00 telefax: 03/233 54 33 E-adres: ***horizontaal@fel.agoranet.be*** Infobladzijden: http: //esperanto.agoranet.be/fel/nl.

Abonnementen: Jaarabonnement: 600,– fr. in België, 33,– gld. in Nederland; 5jarig abonnement: 2400,– fr. of 132,– gld.; levenslang abonnement: 15 000,– fr. of 775,– gld.

Rekeningen: Voor België telkens t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen KB 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06;

Redactie: Guido Van Damme, Ivo Durwael, Eddy Raats, Jorg De Mulder en Jo Haazen

Medewerkers: Paul Peeraerts, Jean Pierre VandenDaele, W.M.A. De Smet, R. Rotsaert, I. Lievens, R. Wylleman, M. Cuffez, e.a.

Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.

Bijvoegsels bij Horizontaal worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.

Teksten voor publicatie moeten op de redactie toekomen uiterlijk op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of grammaticaal/stilistisch aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond omvat een bibliotheek met meer dan 1600 titels en 87 tijdschriften over Esperanto, taalproblemen, Esperantologie en Interlinguïstiek. Het beschikt tevens over een INTERNET-aansluiting voor internationale raadplegingen. U kan er terecht alle werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur.

Lijst van adressen van alle plaatsen in Nederland en Vlaanderen waar inlichtingen over Esperanto kunnen worden ingewonnen. Voor meer gedetailleerde gegevens over de clubs verwijzen we naar de activiteitenkalender waar u inlichtingen vindt over de activiteiten die in de volgende 3 maanden zijn gepland.

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00, Fax.: (03) 233 54 33.
Elektronisch adres: Esperanto@agoranet.be.
Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging/Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00.
Fervojistoj L. De Sutter, Frère-Orbanstraat 210, B-8400 Oostende, tel.: (059) 50 18 25.
Esperanto-Nederland Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, Nederland. Tel.: 00 31 50 577 59 54.
Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldbond/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: 00 31 10 436 10 44.
Esperanto Scoutsvereniging/Skolta Esperanto-Ligo (SEL) Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent. Tel.: (09) 227 48 41. SEL heeft groepen of leden in Diepenbeek, Gent, Halle, Oostende en Tienen.

Bestuursleden van FEL:
Flory Witdoeckt (Voorzitter), Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14; Fax: (059) 80 23 42.
Johan Van Eenoo (Ondervoorzitter), Stationsstraat 27, 8380 Lissewege. Tel./Fax: (050) 55 07 12. E-mail: dancanto@agoranet.be.
Ivo Durwael (Secretaris), Paul Gilsonlaan 5, 2650 Edegem. Tel.: (03) 440 30 92.
Roland Rotsaert (Kassier), Visspaanstraat 97, 8000 Brugge. Tel.: (050) 33 00 04
Walter Vandenkieboom, Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14.
Eddy Raats, Volhardingsstraat 79, 2650 Edegem. Tel.: (03) 449 69 30.
Edward Kusters, Eikenlei 15, 2930 Brasschaat. Tel.: (03) 645 46 60.

Begin november kondigen de winkeletalages al volop de komst van de goede Sint aan. De keuze voor een blikvanger van de 11.11.11-affiche was snel gemaakt. De schattige poppen en ander speelgoed die onze kinderen zullen verblijden, worden in abominabele omstandigheden geproduceerd in Azië. De lage lonen zijn het visitekaartje om de grote speelgoedmerken te verleiden om er te produceren.

Met een winkelkarretje vol producten en vooral met schrijnende verhalen over de arbeidsomstandigheden trekt 11.11.11 naar het publiek. Mensen worden aangesproken om „lastige klant" te worden en met een „lastige klantenkaart" protest aan te tekenen.